

Π Α Ν Δ Ω Ρ Α .

15 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ, 1865.

ΤΟΜΟΣ ΙΣ΄.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 378.

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΕΝ ΑΜΕΡΙΚΗ.

—•••—

Τὰς ἐπομένους εἰδήσεις περὶ τῆς ἐν ταῖς Ὁμοσπόνδοις Πολιτείαις δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως δανεισθέντες παρὰ τῆς *Revue des Deux Mondes*, δημοσιεύομεν οὐ μόνον ὡς περιέργους, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀξίας τῆς μελέτης τῶν διεπόντων τὰ τῆς παιδείας ἐν Ἑλλάδι. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἀνγκυῶσαι, ὅσοι δὲν ἐπέστησαν ἄχρι τοῦδε θέλουσιν ἴσως πεισθῆ εἰς αὐτῶν ὅτι καὶ ἡ ἰσχὺς, καὶ ὁ πλοῦτος, καὶ ὁ πολιτισμὸς τῶν ἔθνων ἐφείλονται ἐξαιρέτως εἰς δύο τινά, εἰς τὴν καθολικεῦσιν τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ εἰς τὴν συνεχῆ ἀνάγνωσιν, εἰς ταύτην μάλιστα, διότι δι' αὐτῆς ἀποκτῶνται αἱ γνώσεις, ὅσων ἔχομεν ἀναπόφευκτον ἀνάγκην κατὰ τὸν πρακτικὸν βίον. « Ὅργανον τῆς παιδείας ἡ χρῆσις τῶν βιβλίων ἐστίν, » εἶπε πρὸ αἰώνων ὁ Πλούταρχος. Καὶ περὶ τῶν δύο ἐκείνων πολλοὶ πολλάκις ἔγραψαν ἐν τῇ *Παρδώρα*, στιγματίσαντες ἰδίως τὴν πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν γενικὴν σχεδὸν τῶν ἡμετέρων ἀδιαφορίαν· διότι οἱ πλείους ἡμῶν οὔτε βιβλίον ἀνοίγομεν μετὰ τὴν ἀπὸ τῶν σχολείων ἀποφοίτησιν. Καὶ ἐν μὲν Ἀθήναις νυκθημερὸν ἀργολογοῦμεν, ἀνακυκλοῦντες κατὰ κόρον τὰς ἀναξίως λεγομένας πολιτικὰς συζητήσεις,

καὶ μαραίνοντες τὴν τε καρδίαν καὶ τὸν νοῦν, κατὰ δὲ τὰς πόλεις ὅπου ἐπικρατεῖ ἡ ἐμπορία, ὡς ἐν Σύρα παραδείγματος χάριν, καὶ τὸ λεπτὸν τῆς ὥρας καταναλίσκεται εἰς λεσχηναίαν. Καὶ ἂν ἀπὸ τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος μεταβῆς εἰς τὴν δούλην, εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, φέρ' εἰπαῖν, τὴν Θράκην, τὴν Θεσσαλίαν, τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἑπίρου, ἢ καὶ εἰς τὰς ξένας πόλεις τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως, ὅπου εὐρίσκονται ἀποικίαι ὁμογενῶν, σπανίως, σπανιώτατα ἀπαντᾷ αἰθούσης κἀν τράπεζαν κοσμουμένην ὑπὸ βιβλίου. Καὶ τὸ ὀδυνηρότερον, ἐὰν ἐρωτήσῃς διὰ τί δὲν ἀναγινώσκουσιν, ἀποκρίνονται ὅτι κενὸν δὲν ἔχουσιν, ἐνῶ οἱ πλείον αὐτῶν ἀλλογενεῖς, οἱ εἰς τὰ αὐτὰ ἔργα καταγινομένοι, οὐδὲ ἡμέραν ἀφίνουσι νὰ παρέλθῃ ἄνευ ἀναγνώσεως.

Ἵπάρχουσι δὲ καὶ τινες ζητοῦντες νὰ δικαιολογήσωσι τὴν ἀναληψίαν αὐτῶν ταύτην διὰ τῆς προφάσεως ὅτι ἀμοιρεῖ βιβλίων ἀξίων ἀναγνώσεως ἡ καθομιλουμένη. Ἐπειδὴ δὲ τὸν λόγον τοῦτον ἠκούσαμεν πρὸ ἐμπόρων, θέλομεν ἀπαντήσῃ δι' ἐμπορικῶν παραδείγματος. Ἐρωτῶμεν λοιπὸν· καλλιεργεῖ τις ἀγρὸν, ἄμπελον, κήπον, ἐλαιῶνα, ἀνορύσσει λατομεῖα, ἱστουργεῖ, ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ ζήτησις (κατὰ τὴν ὀνοματολογίαν τῶν ὀπαδῶν τοῦ Κερδῶου) σίτου, οἴνου, ὀπωρῶν, ἐλαίου, μαρμάρων, ὑφασμάτων, Βεβχίως οὐχί. Διὰ τί ἀνεπτύχθη τοσοῦτον κατὰ τὰ

τελευταία ἔτη ἡ βαμβακοφυτεία; διότι ἐζητεῖτο πανταχόθεν βάρβαροι. Τοῦτο συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν βιβλίων· μὴ ὑπαρχούσης ζητήσεως, ἤτοι μὴ ὑπαρχόντων ἀνθρώπων θεωρούντων τὴν ἀνάγκωσιν ἄρτον τῆς ψυχῆς ἐπιούσιον, πρὸς τί νὰ κοπιῶσι καὶ νὰ δαπανῶνται ἄλλοι εἰς συγγραφὴν καὶ ἐκδοσιν βιβλίων, ἅτινα οὐδεὶς ζητεῖ; Καὶ σημειωτέον ὅτι ὁ καλλιεργητὴς τοῦ ἀγροῦ, τῆς ἀμπέλου, τοῦ κήπου, τοῦ ἐλαιῶνος, τῶν λατομείων, τῶν ἰστουργείων δὲν κατέτριψεν ὡς ὁ συγγραφεὺς ὀλόκληρα ἔτη, δὲν ἐμόχθησε, δὲν κατηνάλωσε περιουσίαν ἵνα σπουδάσῃ τὸ ἔργον αὐτοῦ. Καὶ ὁμοίως, οὔτε ὀλίγα οὔτε ἀκατάλληλα εἰς ἀνάγνωσιν βιβλία ἔχει ἡ καθομιλουμένη ἡ *Παρδώρα* ἀναγγέλλει ὅσα μόνον στέλλονται αὐτῇ· ἀλλὰ καὶ τούτων ὁ ἀριθμὸς ἀναβαίνει κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαπενταετίαν εἰς τὸν διακοσιοστὸν, πλὴν τῶν μυθιστοριῶν, καθ' ὧν πολλὰ μὲν μυθεύονται παρ' ἡμῖν ὡς ἐπιβλαβῶν, οὐδεὶς δὲ τῶν κατακριτῶν ἔλαβε τὸν κόπον ν' ἀποδείξῃ διὰ πραγμάτων τὴν λεγομένην βλάβην. Καὶ τοῦτο λέγοντες δὲν ἐνοοῦμεν τὰς κακὰς, διότι οὐδὲν εἶδος συγγραφῆς ἀμοιρεῖ τοιούτων· ἡ ἱστορία ἔχει τὸν Σουετῶνιον καὶ ἡ κωμῶδια τὸν Ἀριστοφάνην· ἀλλὰ τὰς μὴ ἀναξίως ἀναγνώσεως.

Ἴδου τὸ ἄρθρον τῆς *Ἐπιθεωρήσεως*.

... Μόνοι οἱ τυφλοὶ δὲν βλέπουσι σήμερον ὅτι αἱ τύχαι τῶν ἐθνῶν κρέμονται ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τῆς παιδείας αὐτῶν. Εἰ δὲ καὶ πρὸς ἀπόδειξιν τοῦτου ὑπάρχουσι μυρίοι λόγοι, ἀναφέρω τρεῖς μόνον. Γνωστὸν τὸ ὑπὸ Βάκωνος ῥηθέν· *Knowledge is power*, ἤτοι αἱ γνώσεις εἰσὶ δύναμις. Οὐδὲν τούτου ἀληθέστερον κατὰ τὴν οἰκονομικὴν μάστιχα τῆς ἐργασίας γίνεται παραγωγὸς διὰ τῆς γνώσεως τῶν φυσικῶν νόμων. Οἱ ἄγριοι, καὶ τοὶ ἔχοντες τὰς μὲν αἰσθητικὰς ὀφθαλμοὺς, τὸ δὲ σῶμα ἐξωκειωμένον πρὸς παντοειδεῖς κόπους, διάγουσιν ὁμοίως βίον οἰκτρὸν καὶ πολλὰκις ἀποθνήσκουσιν ἐλευνότεροι, διότι ἀγνοοῦντες τὰς δυνάμεις τῆς φύσεως καταβάλλονται καὶ ἀποκτείνονται ὑπ' αὐτῶν. Οἱ πεπολιτισμένοι ὁμοίως, μετὰ μελέτας καὶ ἀνακαλύψεις πεντακισχιλίων ἐτῶν, ἐνεβάτευσαν εἰς τὰ μυστήρια τῶν δυνάμεων τούτων, καὶ καθυποτάξαντες αὐτὰς βασιλεύουσιν ἐπὶ τῆς ὕλης μεταξὺ ἀφθονίας ἀγαθῶν. Διὸ ἡ ἰσχὺς τῆς καθ' ἑκάστην ἐφαρμοζομένης εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ πλοῦτου ἐπιστήμης αὐξάνει ἀδικαίωτος, ὁ δὲ πλουσιώτερος καὶ ἐπομένως ὁ ἰσχυρότερος λαὸς εἶναι καὶ ἐπιστημονικώτερος περὶ τὴν ἐργασίαν. Ἡ παιδεία οὐ μόνον πρὸς τὴν αὐξήσιν ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν χρῆσιν τοῦ πλοῦτου εἶναι ἀναπόφευκτος. Πανταχοῦ σχεδὸν σήμερον ὁ ἐκ τῆς ἐργασίας πόρος τοῦ χειρώνακτος δὲν ἀρκεῖ εἰς θεραπείαν τῶν δικαιοδικῶν αὐτοῦ

ἀνγκῶν· καὶ ὁμοίως πόσα δαπανᾷ εἰς ἀντικείμενα μάταια, πολλάκις δὲ καὶ ἐπιβλαβῆ! Ὁ ἀμαθὴς μὴ ἔχων τὴν ἰκανότητα τοῦ πλουτεῖν, δὲν ἐκτιμᾷ τὴν ἰσχὺν τῆς οἰκονομίας, ἣτις φέρει εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν. Ἐκδοτὸς εἰς ἀπολαύσεις ὕλικὰς, μόνον ἡδονὴν θεωρεῖ πολλάκις τὴν μέθην, καὶ ὅσῳ πλεονα κερδαίνει τόσῳ πλεονα δαπανᾷ εἰς τὴν οἰνοποσίαν. Ἐὰν τὴν αὐξήσιν τῆς ἀμοιβῆς τοῦ ἐργάτου θέλωμεν νὰ ἀναδείξωμεν ὁδὸν φέρουσαν εἰς ἀνεξαρτησίαν, ἀνάγκη πᾶσα νὰ καλλιερῶμεν τὸν νοῦν αὐτοῦ οὕτω πως, ὥστε νὰ προτιμᾷ τὰς ἡδονὰς τοῦ νοῦ καὶ ν' ἀποκτήσῃ τὴν ἰκανότητα τοῦ προνοεῖν. Ὁ λαὸς ὁ θέλων νὰ παράγῃ πολλὰ καὶ νὰ διαθέτῃ φρονίμως τὰ προϊόντα, πρέπει νὰ εἶναι πεφωτισμένος. Διατί κατὰ τὸν III αἰῶνα οἱ πρὸ μικροῦ πτωχοὶ καὶ ἀμαθῆς Σκῶτοι ὑπερεῖχον κατὰ πάντα τοὺς Ἄγγλους; διότι, λέγει ὁ ἱστορικὸς Μακώλαι, ἐξηπλώθη παρ' αὐτοῖς ἡ ἐκπαίδευσις, ἐνῶ οἱ Ἄγγλοι ἦσαν ἀμαθῆς. Οἱ ἐργοστασιάρχαι τῶν Ὁμοσπόνδων Πολιτειῶν ἀξιούσιν ὅτι, εἰ καὶ δίδουσι πρὸς τοὺς ἐργάτας διπλάσια ἡμερομίσθια τῶν Εὐρωπαϊῶν, ὁμοίως διαγωνίζονται εὐδοκίμως πρὸς τούτους, διότι οἱ τῆς Ἀμερικῆς, πλέον πεπαιδευμένοι ὄντες, καὶ κάλλιον καὶ ταχύτερον ἐργάζονται, καὶ ἀπὸ τῶν μηχανῶν ὠφελοῦνται πλέον τῶν ἄλλων.

Πλὴν τοῦ οἰκονομικοῦ τούτου λόγου ὑπάρχει καὶ δεύτερος, πολιτικός. Αἱ δημοκρατικαὶ ἀρχαὶ ἀποκτῶσι καθ' ἑκάστην ἰσχὺν, ἡ δὲ ἰσότης καθίσταται καὶ μεταξὺ τῶν μοναρχουμένων καὶ μεταξὺ τῶν δημοκρατουμένων ἐπικρατειῶν, ἐν τε Ρωσίᾳ καὶ Ἑλβετίᾳ· ὅθεν αὐξάνει καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν λαμβανόντων διὰ τῶν ἐκλογῶν μετοχὴν εἰς τὴν κυβέρνησιν τῶν κοινῶν. Πολλὰ ἔθνη παρεδέχθησαν τὴν καθολικὴν ψηφοφορίαν· ὅπου δὲ ὑπάρχουσιν ἔτι περιορισμοί, ὡς ἐν τῇ ἀριστοκρατικῇ Ἀγγλίᾳ, τὰ μὲν πλήθη κρούουσιν ἀνυπομόνως τὰς θύρας τῶν ἐκλογικῶν καταστημάτων, αἱ δὲ κυβερνήσεις ἐτοιμάζονται ν' ἀνοίξωσιν αὐτάς. Ὁ δημοκρατικὸς οὗτος ὄργανισμὸς ἔχει τόσῳ βαθεῖα καὶ γενικὰ τὰ αἷτια, ὥστε οὐδεὶς ἡγεμῶν, οὐδεμία μερὶς, οὐδεμία συμμαχία δύναται ν' ἀναχαιτίσῃ αὐτόν. Καὶ ἐπειδὴ εἶναι ἀδύνατον ν' ἀναχαιτισθῇ, ἂς ῥυθμισθῇ ἐπ' ἀγαθῶ, πλατυνομένου τοῦ δικαίωματος τῆς ψήφου καθόσον προσδεύει ὁ κοινὸς νοῦς, καὶ ἀναθετομένης τῆς διαχειρίσεως τῶν δημοσίων εἰς τοὺς πολλοὺς, ὅταν ἀποδείξωσιν ὅτι ἐμαθον νὰ διαχειρίζονται εὐδοκίμως τὰ ἴδια. Ὅστις ἀγνοεῖ τὸ ἀληθὲς συμφέρον αὐτοῦ εἶναι ἀνίκανος καὶ ἀνάξιος νὰ ἐκλέγῃ τοὺς μέλλοντας νὰ διαχειρισθῶσι τὰ τῶν ἄλλων. Δὸς εἰς ἀμαθῆ λαὸν τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου καὶ δὲν θέλει βραδύνει νὰ περιπέσῃ εἰς ἀναρχίαν, μετ' αὐτὴν δὲ καὶ εἰς δεσποτισμὸν. Ὁ πεφωτισμένος ὁμοίως λαὸς ταχέως

γίνεται καὶ ἐλεύθερος, οὐδὲ θέλει ἀπολέσει τὴν ἐλευθερίαν, διότι γινώσκει πῶς νὰ διαχειρισθῇ αὐτήν. Αἱ αὐθαίρετοι ἢ ἄρπαγες ἐξουσίαι διαρκοῦσιν ὁσάκις ὁ κοινὸς νοῦς δὲν εἶναι πεφωτισμένος. Μόνη ἡ παιδεία, εἰσδύουσα μέχρι καὶ τῆς εὐτελεστάτης καλύβης τοῦ εὐτελεστάτου χωρίου, δίδει καὶ ἐξασφαλίζει τὴν ἀληθῆ ἐλευθερίαν. Πλήθυνον τὴν διδασκαλίαν, διασκορπίσον τὰς γνώσεις, καὶ τότε ἡ καθολικὴ ψηφοφορία καθίσταται βεβαία πηγὴ μεγαλείου καὶ ἰσχύος· ἂνε ὁμοίως αὐτῶν καθίσταται ἐξ ἐναντίας ἀκαταλογίστων δυστυχημάτων πηγὴ.

ἔχω νὰ προσέσω καὶ τρίτην παρατήρησιν, διότι μέγας κίνδυνος ἀπειλεῖ τὸν καθ' ἡμᾶς πολιτισμὸν. Ἐὰν τῆς ἀνάγκης τῆς εὐζωίας καθισταμένης γενικῆς μεταξὺ τοῦ λαοῦ, ἐὰν τῆς παιδείας καὶ τῆς ἠθικῆς διαδιδόμενης εἰς πάσας τὰς τάξεις, ἐμπνέεται πρὸς τούτους μὲν ἡ δικαιοσύνη πρὸς ἐκείνους δὲ ἡ ὑπομονὴ τὴν ὁποῖαν ἀπαιτοῦσιν αἱ εἰρηνικαὶ μεταρρυθμίσεις, ἡ τακτικὴ πρόοδος εἶναι βεβαία· ἐὰν ὁμοίως αἱ μὲν ἀνώτεροι τάξεις οἰκειοποιῶνται τὴν παιδείαν, τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ὑπερφιλαντίαν, πρὸς δὲ τὰς κατωτέρας καταλείπωσι τὴν ἀμάθειαν, τὴν πτωχείαν καὶ τὸν φθόνον, αἱ ἀνατροπαὶ, καὶ ἀνατροπαὶ μάλιστα φοβεραὶ, εἰσὶν ἀναπόφευκτοι.

Ἴσως ὅσα εἶπον ἐκλήφθησιν ὅλως μάταια, διότι τίς σήμερον ἐξυμνοῖ τὰ ἐκ τῆς ἀμαθείας ἀγαθὰ; ὑπουργοὶ τε καὶ βουλευταὶ, βιβλία καὶ ἐφημερίδες κηρύττουσι μεγαλοφώνως τὴν ἀνάγκην, τὴν ἀναπόδραστον ἀνάγκην τῆς διαδόσεως τῆς διδασκαλίας· ἀμφιβάλλω ὁμοίως ἂν καὶ πάντες παρεσκευάθησαν ἀποχρώντως ὅπως ὑποβληθῶσιν εἰς τὰς στενοχωρίας καὶ τὰς θυσίας ὅσας ἀπαιτεῖ τὸ ἔργον. Διὰ τοῦτο ἀναγκαῖον νομίζω νὰ μελετήσωμεν ὅσα περὶ τούτου ἔπραξαν τὰ ἄλλα ἔθνη, καὶ πράξαντα ἐπλησίασαν εἰς τὸν σκοπὸν. Ἐν πρὸ πάντων παράδειγμα ἀρκεῖ νὰ διανοίξῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν πρὸς τὰς θυσίας, δι' ὧν διαδίδεται ἡ παιδεία μεταξὺ τοῦ λαοῦ. (Ἔπεται συνέχεια.)

BANIGKA

(1800—1801)

ΔΙΗΓΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ

ὑ π ο

ALEXANDRE DUMAS.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.)

(Συνέχ. Ἴδε φυλλῶδ. 373 — 376.)

Ἐν τούτοις ἡ Ἀνούσκα, κατὰ τὴν δοθεῖσαν προσταγὴν, εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιον τῆς κυρίας αὐτῆς

καὶ ἐκλείσεν ἐπιμελῶς τὴν θύραν· τότε ἡ Βάνιγκα, ἀναπηδήσασα ἐκτὸς τῆς κλίνης, ἐπλησίασε τὴν θύραν καὶ ἤκουσε τὸν μεμικρυσμένον ἤχον τῶν βημάτων τοῦ στρατηγοῦ· ἀφ' οὗ δ' ἔπαυσεν ὁ κρότος αὐτῶν, εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιον τῆς Ἀνούσκας, καὶ ἀμέσως αἱ δύο γυναῖκες ἤρξαντο ἀφαιροῦσαι σωρὸν ἐνδυμάτων ἐρριμμένων πλησίον ἐνὸς τῶν παραθύρων. Ἰπὸ τὰ ἐνδύματα ἔκειτο μέγα κιβώτιον κλειόμενον μηχανικῶς· ἡ Ἀνούσκα ἐπίεσε τὴν μηχανήν, καὶ ἡ Βάνιγκα ἀνύψωσε τὸ κάλυμμα· ἀμφότεραι δ' ἐξέπεμψαν μεγάλην κραυγὴν· τὸ κιβώτιον εἶχε μεταβληθῆ εἰς φέρετρον· ὁ νέος ἀξιοματικὸς εἶχε πνιγῆ.

Ἐπὶ πολὺ αἱ δύο γυναῖκες ἤλπισαν ὅτι ὁ Θεόδωρος εἶχε πάθει ἀπλὴν λειποθυμίαν· καὶ ἡ μὲν Ἀνούσκα ἔχυσεν ὕδωρ εἰς τὸ πρόσωπον, ἡ δὲ Βάνιγκα ἔθηκεν ὀσμάς ὑπὸ τὴν ῥίνα αὐτοῦ· ἀλλ' εἰς μάτην. Κατὰ τὴν μακρὰν μεταξὺ τοῦ στρατηγοῦ καὶ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ συνδιάλεξιν, τὴν διαρκέσασαν ὑπὲρ τὴν ἡμίσειαν ὥραν, ὁ Θεόδωρος, μὴ δυνάμενος νὰ ἐξέλθῃ τοῦ κλεισμένου κιβωτίου, εἶχεν ἀποθάνει διὰ τὴν ἔλλειψιν ἀέρος.

Τὸ πρᾶγμα ἦτο φρικῶδες· αἱ δύο κόραι εὗρισκοντο μόναι μετὰ νεκροῦ· καὶ ἡ μὲν Ἀνούσκα ἀνελογίζετο τὴν Σιθρίαν, ἡ δὲ Βάνιγκα μόνον τὸν Θεόδωρον· ἀμφότεραι δ' εὗρισκοντο ἐν ἀπελπισίᾳ.

Ἐν τούτοις, ἐπειδὴ ἡ ἀπελπισία τῆς θαλαμηπόλου προήρχετο μᾶλλον ἐξ ἐγωῖσμοῦ, ἡ Ἀνούσκα ἀνεῦρε τὸν τρόπον τοῦ νὰ ἐξέλθωσι τῆς θέσεως ἐν ἧ εὗρισκοντο ἀμφότεραι.

— Κυρία, ἀνέκραξεν αἴφνης, ἐσώθημεν!

Ἡ Βάνιγκα ἀνήγειρε τὴν κεφαλὴν καὶ ἔστρεψε πρὸς τὴν ὑπὲρ τὴν αὐτῆς ἀκροφύοντα αὐτῆς ὀφθαλμούς.

— Ἐσώθημεν! εἶπεν, ἐσώθημεν!.. ἡμεῖς, ἴσως, ἀλλ' ἐκεῖνος!..

— Ἀκούσατε, κυρία, εἶπεν ἡ Ἀνούσκα· ἡ θέσις σας εἶναι τρομερὰ, βεβαίως· ἡ δυστυχία σας εἶναι μεγάλη, τὸ ὁμολογῶ· ἀλλ' ἡ δυστυχία σας ἐδύνατο νὰ ᾔηται μεγαλειότερα καὶ ἡ θέσις σας τρομερωτέρα. Ἄν ὁ στρατηγὸς ἐμάνθανεν ὅλα...

— Καὶ τί μὲ μέλει; εἶπεν ἡ Βάνιγκα. Τόρα ἡμπορῶ νὰ τὸν κλάσω ἐνώπιον ὄλου τοῦ κόσμου.

— Ναί, ἀλλ' ὁ κόσμος θὰ σᾶς νομίση ἄτιμον. Αὐριοὶ οἱ δούλοι σας καὶ μεθαῦριον ὅλη ἡ Πετρούπολις θὰ μάθουν ὅτι εἰς ἄνθρωπος ἀπέθανεν εἰς τὸ δωμάτιόν σας. Σκεφθῆτέ το, κυρία, ἡ τιμὴ σας εἶναι τιμὴ τοῦ πατρὸς σας, τιμὴ τῆς οἰκογενείας σας.

— ἔχεις δίκαιον, εἶπεν ἡ Βάνιγκα σείουσα τὴν κεφαλὴν, ὡς εἰ ἤθελε ν' ἀποβρίψῃ τοῦ μετώπου αὐτῆς τὰς βαρυνούσας αὐτὸ πενθίμους σκέψεις· ἔχεις δίκαιον. Τί νὰ κάμωμεν;

— Γνωρίζετε, κυρία, τὸν ἀδελφόν μου Ἰβάν;

— Ναί.

— Πρέπει νά τόν εἰπῶμεν ὅλα.

— Μετά τὰ σωστά σου; ἀνέκραξεν ἡ Βάνιγκα νά ἐμπιστευθῶμεν εἰς ἕνα ἄνθρωπον! καί τί λέγω ἄνθρωπον; ἕνα δούλον!

— Ὅσω ταπεινότερα εἶναι ἡ θέσις τοῦ, ἀπάντησεν ἡ θαλαμηπόλος, τόσον βεβαιότερα εἴμεθα διὰ τὸ μυστικόν, διότι θά ἔχη συμφέρον νά τὸ κρύψῃ.

— Ὁ ἀδελφός σου μεθᾶ, εἶπεν ἡ Βάνιγκα μετὰ φόβου ἄμα καί ἀηδίας.

— Εἶναι ἀληθές, ἀπάντησεν ἡ Ἄννούσκα ἀλλ' εὐρίσκατε δούλον ὁ ὅποιος νά μὴ μεθᾶ; Ὁ ἀδελφός μου τοῦλάχιστον μεθᾶ ὀλιγώτερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ὥστε εἶναι καί ὀλιγώτερον ἐπίφοβος. Καί ἔπειτα εἰς τὴν θέσιν μὲς πρέπει νά κινδυνεύσωμεν ὀλίγον.

— Ἐχεις δίκαιον, ἀπάντησεν ἡ Βάνιγκα ἀναλαμβάνουσα τὴν συνήθη αὐτῆ γενναϊότητα, τὴν ἀξάνουσαν πάντοτε ἀναλόγως τοῦ κινδύνου. Πήγαινε νά φέρῃς τὸν ἀδελφόν σου.

— Σήμερον δὲν εἶναι δυνατόν νά κάμωμεν τίποτε, ἀπεκρίθη ἡ Ἄννούσκα ἀνοίγουσα τὰ παραπετάσματα τοῦ παραθύρου. Ἰδέτε, ἐξημέρωσε.

— Καί τί νά κάμωμεν τὸ σῶμα τοῦ ἀθλίου! ἀνέκραξεν ἡ Βάνιγκα.

— Νά τὸ ἀφήσωμεν ὅλην τὴν ἡμέραν κρυμμένον ὅπου ἦτο· καί ἀπόψε, ὅταν θά εἰσθε εἰς τὸ θέατρον τῆς αὐλῆς, ὁ ἀδελφός μου θά τὸ ἐπάρῃ.

— Ἀλήθεια, ἀλήθεια, ἐπιθύρισε ἡ Βάνιγκα μετ' ἡθους παραδόξου· πρέπει νά ὑπάγω ἀπόψε εἰς τὸ θέατρον· δὲν ἡμπορῶ νά λείψω, τοῦτο θά ἐδίδεν ὑποψίας. ὦ Θεέ μου! Θεέ μου! . .

— Βοηθήσατέ με, κυρία, εἶπεν ἡ Ἄννούσκα, μόνη μου δὲν ἔχω ἀρκετὴν δύναμιν.

Ἡ Βάνιγκα ὠχρίασε θανασίμως· ἀλλὰ, ἐπείγοντος τοῦ κινδύνου, ἐπλησίασε μετὰ σταθερότητος εἰς τὸ πτώμα καί ἀνεγείρασα αὐτὸ ἐκ τῶν ὤμων ἐν ᾧ ἡ θαλαμηπόλος τὸ ἐλάμβανεν ἐκ τῶν κνημῶν, κατέθεσε πάλιν αὐτὸ ἐντὸς τοῦ κιβωτίου. Ἀμέσως δ' ἡ Ἄννούσκα κατεβίβασε τὸ κάλυμμα, καί, κλειδώσασα τὸ κιβώτιον, ἔθηκε τὴν κλειδα παρὰ τὸ στῆθος αὐτῆς. Ἐπειτα ἀμφότερα ἐρρίψαν ἐπάνω τὰ ἐνδύματα τὰ ὅποια εἶχον κρύψει αὐτὸ ἀπὸ τῶν ὀμμάτων τοῦ στρατηγοῦ.

Ἐν τοσοῦτῳ ἐγένετο ἡμέρα· ἀλλ' ὁ ὕπνος, ὡς πᾶς τις ἐννοεῖ, δὲν ἐπλησίασε τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς Βάνιγκας· καί ὅμως κατέθη εἰς τὸ πρόγευμα, διότι ἤθελε νά μὴ παράσχη εἰς τὸν πατέρα αὐτῆς ὑποψίας. Ἀλλὰ βλέπων τις αὐτὴν ὠχρὰν, ἤθελε νομίσει ὅτι ἐξήρχετο τάφου. Ὁ στρατηγὸς ὅμως ἐνόμισεν ὅτι ἡ ὠχρότης αὐτῆ προήρχετο ἐκ τοῦ ὅτι εἶχεν ἐνοχλήσει αὐτὴν τὴν νύκτα.

Ἡ τύχη εἶχε βοηθήσει θαυμασίως τὴν Βάνιγκαν

ἐμπνέουσα εἰς αὐτὴν τὴν ἰδέαν νά εἴπῃ ὅτι ὁ Θεοδώρος εἶχεν ἀναχωρήσει· διότι ὁ στρατηγός, οὐ μόνον δὲν ἐξεπλάγη μὴ ἰδὼν αὐτὸν, ἀλλὰ καί, ἐπειδὴ ἡ ἀπουσία αὐτοῦ ἐδικαιολογεῖ τὴν θυγατέρα, ἐφεῦρε πρόφασιν τῆς ἀπουσίας ὅτι εἶχε δώσει ἐντολήν τινα τῷ ὑπάσπιστῃ αὐτοῦ. Ἡ δὲ Βάνιγκα ὑπέστρεψεν εἰς τὸ δωμάτιον αὐτῆς ὅπως μόνον ἐνδύθη. Ὀκτῶ ἡμέρας πρότερον εἶχε παρευρεθῆ εἰς τὸ θέατρον τῆς αὐλῆς μετὰ τοῦ Θεοδώρου.

Ἡ Βάνιγκα ἠδύνατο, προφασίζομένη ἀδικησίαν, νά μὴ συνοδεύσῃ τὸν πατέρα αὐτῆς· ἀλλ' ἐφοβεῖτο δύο τινὰ, ἂν ἐπραττε τοῦτο· πρῶτον μὲν, μὴ ὁ στρατηγός, ἀνησυχῶν, μείνῃ καί αὐτὸς ἐν τῇ οἰκίᾳ καί οὕτω κατασταθῇ ἡ ἀπαγωγή τοῦ νεκροῦ δυσκολωτέρα· δεύτερον δὲ μὴ εὐρεθῇ ἐνώπιον τοῦ Ἰβάν καί ἀναγκασθῇ νά ἐρυθριάσῃ πρὸ δούλου. Προετίμησε λοιπὸν νά κάμῃ προσπάθειαν ὑπεράνθρωπον καί, ἀναβάσα εἰς τὸ δωμάτιον αὐτῆς μετὰ τῆς πιστῆς Ἄννούσκας, ἤρχισε νά κοσμηθῇ μετὰ τῆς αὐτῆς φροντίδος ὡς εἰ εἶχε τὴν καρδίαν πλήρη χαρᾶς.

Εἶτα, ἀφ' οὗ ἡ σκληρὰ αὐτῆ ἐνδυμασία ἐτελείωσεν, προσέταξε τὴν Ἄννούσκαν νά κλείσῃ τὴν θύραν τοῦ δωματίου, διότι ἤθελε νά ἐπανίδῃ τὸν Θεόδωρον καί νά δώσῃ τελευταῖον ἀποχαιρετισμὸν εἰς τὸ σῶμα ἐκείνου ὅστις ἠγάπησεν αὐτὴν. Ἡ Ἄννούσκα ὑπήκουσεν, ἡ δὲ Βάνιγκα, τὸ μέτωπον ἔχουσα κεκαλυμμένον ὑπ' ἀνθέων καί τὸ στῆθος ὑπ' ἀδαμάντων καί μαργαριτῶν, ἀλλὰ ψυχροτέρα ἀγάλματος, ἐπορεύθη, ὡς φάσμα, εἰς τὸ δωμάτιον τῆς ὑπηρετίδος, ἣτις ἤνοιξεν ἐκ νέου τὸ κιβώτιον, καί χωρὶς νά κλαίῃ, χωρὶς κἄν νά στεναχθῇ, ἀλλ' ἔχουσα τὴν βαθεῖαν, καί ἄψυχον ἡσυχίαν τῆς ἀπελπισίας, ἔκυψε πρὸς τὸν Θεόδωρον, ἔλαβεν ἀπλοῦν δακτύλιον τὸν ὅποιον ὁ νέος ἔφερεν, ἔθηκεν αὐτὸν εἰς δάκτυλον αὐτῆς μετὰ δύο ἄλλων λαμπρῶν, καί ἀσπασθεῖσα τὸ μέτωπον τοῦ νεκροῦ

— Χαῖρε, μνηστὲ μου, εἶπεν.

Ἠκούσθη τότε κρότος βημάτων ὑπηρετοῦ ἐρχομένου ὅπως ἐρωτήσῃ, ἐν ὀνόματι τοῦ στρατηγοῦ, ἂν ἡ Βάνιγκα ἦτο ἐτοίμη. Ἡ Ἄννούσκα ἔκλεισε τὸ κιβώτιον, ἡ δὲ Βάνιγκα, ἀνοίξασα αὐτὴ τὴν θύραν, ἠκολούθησε τὸν ὑπηρετὴν προπορευόμενον ὅπως φωτίζη αὐτὴν, κατὰ κλιποῦσα εἰς τὴν πιστὴν ὀμογάλακτον τὴν ἀπαισίαν καί φρικώδη φροντίδα ἣν αὐτῆ εἶχε προκαλέσει.

Μετ' ὀλίγον ἡ Ἄννούσκα εἶδεν ἐξερχομένην διὰ τοῦ πυλῶνος τοῦ μεγάρου τὴν φέρουσαν τὸν στρατηγὸν καί τὴν θυγατέρα αὐτοῦ ἅμαξαν. Περιέμεινε λοιπὸν ἡμίσειαν ἔτι ὥραν καί μετὰ ταῦτα κατέθη πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ Ἰβάν· εὗρε δ' αὐτὸν πίνοντα μετὰ τοῦ Γρηγορίου, ὅστις, κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ στρατηγοῦ, εἶχε λάβει ἀθημερὸν χίλια βούβλια καί

τὴν ἐλευθερίαν. Ἐτυχεῖς ὅμως οἱ συμπόται εὐρίσκοντο εἰσέτι εἰς τὴν ἀρχὴν· ὁ δ' Ἰβάν εἶχε τὰς φρένας ἀρκούντως σώας ὅπως ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ τῷ ἐμπιστευθῆ τὸ μυστικόν.

Ὁ Ἰβάν ἠκολούθησε τὴν Ἄννούσκαν εἰς τὸν θάλαμον τῆς κυρίας αὐτῆς. Ἐκεῖ ἡ ἀδελφὴ του ἀνεκοινώσεν αὐτῷ ὅτι ἡ Βάνιγκα ὑπεσχέθη χάριν αὐτοῦ. Τὰ ὀλίγα ποτήρια τοῦ βακίου, τὰ ὅποια ὁ Ἰβάν εἶχε πίνει, εἶχον προδιαθέσει αὐτὸν εἰς εὐγνωμοσύνην, διότι ἡ μέθη τῶν Ρώσων εἶναι τὰ μάλιστα τρυφερά· ὅθεν ὠμίλησε περὶ τῆς ἀποσιώσεως τοῦ μετὰ τοσοῦτου ἐνθουσιασμοῦ, ὥστε ἡ Ἄννούσκα, μὴ ἀμφιβάλλουσα πλέον, ἀπεκάλυψε τὸ κιβώτιον καί ἔδειξεν αὐτῷ τὸ πτώμα τοῦ Θεοδώρου.

Ὁ Ἰβάν ἔμεινεν ἐπ' ὀλίγον ἀκίνητος πρὸς τὸ φρικτὸν τοῦτο θέαμα· ἀλλ' ἀμέσως ἀνελογίσθη ὅποσον χρυσίον ἠδύνατο νά παράσχη εἰς αὐτὸν ἡ γνώσις τοιοῦτου μυστικοῦ. Ἠρκίσθη λοιπὸν τοὺς ἱερωτάτους ἕρκους ὅτι οὐδέποτε ἤθελε προδώσει τὴν κυρίαν αὐτοῦ, καί, ὡς ἠλπίζεν ἡ Ἄννούσκα, προέτεινε νά ἀπαγάγῃ τὸν νεκρόν.

Τὸ πρᾶγμα ὑπῆρξεν εὐκόλον· ἀντὶ νά ἐπιστρέψῃ ὅπως πῆ μετὰ τοῦ Γρηγορίου καί τῶν συνδούλων, παρεσκευάσεν ἑλκθηρον, ἔθηκεν ἐπ' αὐτοῦ ἄχυρα καί σιδηροῦν μοχλὸν, βεβαιωθεὶς δὲ ὅτι οὐδεὶς κατεσκόπει αὐτὸν, ἔλαβε μετὰ τῶν βραχιόνων αὐτοῦ τὸ πτώμα, τὸ ἔκρυψεν ὑπὸ τὰ ἄχυρα, ἐκάθησεν ἐπ' αὐτῶν, ἐξῆλθε τοῦ μεγάρου, κατευθύνθη πρὸς τὴν ἐκκλησίαν Ζουαμενῆ, διῆλθε τὴν συνοικίαν Ρεγες-θενσκού, ὠδήγησε τὸ ἑλκθηρον ἐπὶ τοῦ Νεῦα, ἐστάθη εἰς τὸ μέσον τοῦ ποταμοῦ ἀντικρὺ τῆς ἐκκλησίας τῆς ἀγίας Μαγδαληνῆς, καί ἐκεῖ, προστατευόμενος ὑπὸ τῆς ἐρημίας, περιβαλλόμενος ὑπὸ τοῦ σκότους, κεκρυμμένος ὀπισθεν τοῦ ἐλκθηρου, ἤρξατο νά θραύῃ διὰ τοῦ μοχλοῦ τὸν πάγον, δέκα ὀκτὼ δακτύλων πάχος ἔχοντα· εἶτα δὲ, ἀφ' οὗ ἠνοιξεν ὀπὴν ἀρκούντως μεγάλην, ἀφ' οὗ, ἀναζητήσας εἰς τὸ θυλάκιον τοῦ Θεοδώρου, ἔλαβεν ὅσα χρήματα εὑρεν, ὤθησε τὸ πτώμα κατακέφαλα διὰ τῆς ἀνοχθείσης ὀπῆς καί ὑπέστρεψεν εἰς τὸ μέγαρον, ἐν ᾧ τὸ ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ κατεκύλισε τὸν νεκρὸν πρὸς τὸν Φινλανδικὸν κόλπον.

Μετὰ μίαν δὲ ὥραν ὁ ἄνεμος ἐσχημάτισε νέον κάλυμμα πάγου, καί οὐδ' ἔχνος ἔμεινε τῆς ὑπὸ τοῦ Ἰβάν ἀνοχθείσης ὀπῆς.

Τὸ μεσονύκτιον ἡ Βάνιγκα ὑπέστρεψε μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτῆς· καθ' ὅλην τὴν ἑσπέραν ἐσωτερικῶς πυρεττὸς ἐτάραττεν αὐτὴν, ὥστε οὐδέποτε εἶχε φανῆ τοσοῦτον ὠραία, καί διὰ τοῦτο εἶχε περικυκλωθῆ ὑπὸ πλήθους εὐγενῶν καί ἐνδοξῶν θαυμαστῶν.

Ἐπανελθούσα, εὑρεν εἰς τὸν δρόμον τὴν Ἄννούσκαν, ἣτις περιέμενεν αὐτὴν ὅπως λάβῃ τὸν ἐπευδύ-

την τῆς. Ἡ Βάνιγκα ἠρώτησεν αὐτὴν δι' ἐνὸς τῶν βλεμμάτων ἐκείνων τῶν ἐκφραζόντων τοσαῦτα.

— Ὅλα ἐτελείωσαν, εἶπεν ἡ θαλαμηπόλος ταπεινῆ τῇ φωνῇ.

Ἡ δὲ Βάνιγκα ἀνέπνευσεν ὡς εἰ ἀφῆρθη ἀπὸ τοῦ στήθους αὐτῆς ὀλόκληρον ὄρος.

Ἄλλ' ὅσων ἰσχὴν καί ἂν εἶχεν ἐφ' ἑαυτῆς, δὲν ἠδυνήθη νά ὑπομείνῃ περιπλέον τὴν παρουσίαν τοῦ πατρὸς τῆς· καί προφασίζομένη κόπον εἶπεν ὅτι δὲν ἠδύνατο νά δειπνήσῃ μετ' αὐτοῦ.

Ἀναβάσα δὲ εἰς τὸ δωμάτιον αὐτῆς, καί κλείσασα τὴν θύραν, ἀπέσπασεν ἀπὸ τοῦ μετώπου τὰ ἄνθη, ἀπὸ τοῦ στήθους τὰ κοσμήματα καί, ἀνατραπεῖσα ἐπὶ τῆς κλίνης, ἤρξατο νά κλαίῃ κρουνήδον. Ἡ δ' Ἄννούσκα κυχάρισται τὸν Θεὸν διὰ τὰ δάκρυα ταῦτα, διότι ἡ ἀταραξία ἐφόβιζεν αὐτὴν μᾶλλον ἢ ἡ ἀπελπισία.

Μετὰ ταῦτα γονυπετήσασα, προσήρξατο ἐπὶ μίαν ὥραν, καί τέλος, ἐπὶ τῇ περὶ τῆς πιστῆς ὑπηρετίδος, κατεκλίθη. Ἡ Ἄννούσκα ἐκάθησεν παρὰ τὴν κλίνην αὐτῆς καί οὔτε ἡ μὲν οὔτε ἡ δὲ ἐκοιμήθησαν· ἀλλὰ τοῦλάχιστον, ὅτε ἀνέτειλεν ἡ ἡμέρα, τὰ χυθέντα δάκρυα εἶχον ἀνακουφίσει τὴν Βάνιγκαν.

Ἡ Ἄννούσκα ἀνεδέχθη νά ἀνταμείψῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς· ἐπειδὴ δὲ μέγα ποσὸν ἀργυρίου εἰς χεῖρας δούλου δυνατόν νά ἐγέννη ὑπονοίας, εἶπεν αὐτῷ ὅτι ὁσάκις εἶχεν ἀνάγκην χρημάτων ἠδύνατο νά ζητῆ παρ' αὐτῆς.

Ὁ δὲ Γρηγόριος, ὠφελούμενος ἐκ τῆς ἀπελευθερώσεως καί τῶν δοθέντων αὐτῷ χιλίων βουβλίων, ἠγόρασεν ἔξω τῆς πόλεως μικρὸν καπηλεῖον, καί χάρις εἰς τὴν ἐπιτηδειότητα αὐτοῦ καί εἰς τὰς σχέσεις τὰς ὁποίας εἶχεν ἐν Πετροπόλει, ἤρξατο νά εὐπορῇ μετ' ὀλίγον δὲ τὸ Κόκκινον Καπηλεῖον, ὡς ὠνομάζετο, ἀπέκτισε μεγάλην φήμην.

Ἄλλος διεδέχθη αὐτὸν παρὰ τῷ στρατηγῷ καί, ἐκτὸς τῆς ἀπουσίας τοῦ Θεοδώρου, τὰ πάντα εἶχον ὡς καὶ πρότερον ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Τσερμαυλόφ.

Δύο μῆνες παρεῖλον καί οὐδεὶς εἶχε συλλάβει τὴν ἐλαχίστην ὑποψίαν περὶ τῶν συμβάντων, ὅτε πρῶτα τινὰ, πρὸ τῆς συνήθους ὥρας τοῦ προγεύματος, ὁ στρατηγὸς ἐμήνησεν εἰς τὴν θυγατέρα αὐτοῦ νά ὑπάγῃ εἰς τὸ δωμάτιόν του. Ἡ Βάνιγκα ἐρρίγησεν ἐξ ἀνησυχίας, διότι, ἀπὸ τῆς ἀπαισίας ἐκείνης νυκτός, τὰ πάντα παρεῖχον αὐτῇ φόβους. Ἰπήκουσεν ὅμως εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ πατρὸς καί ἐπορεύθη εἰς τὸ γραφεῖον αὐτοῦ. Ὁ κόμης ἦτο μόνος, ἐκ πρώτης δὲ ὀψεως ἡ Βάνιγκα ἐνόησεν ὅτι οὐδὲν εἶχε νά φοβηθῆ, διότι ἡ φυσιογνωμία τοῦ στρατηγοῦ ἠρμήνευε τὸ φιλόστοργον ἐκεῖνο αἶσθημα, τὸ σύνθετος ὁσάκις ἐβλάπε τὴν θυγατέρα αὐτοῦ. Ἐπλησίασε λοιπὸν μετὰ

τῆς συνήθους ἀταραξίας καὶ προέτεινεν εἰς τὸν πατέρα τὸ μέτωπον ὅπως ἀσπασθῆ αὐτό· οὗτος δὲ, νεύσας εἰς αὐτὴν νὰ καθήσῃ, τῇ ἔδωκεν ἐπιστολὴν ἀπεσφραγισμένην.

Ω.

(Ἐπεταί συνέχεια.)

ΣΥΜΒΟΥΛΑΙ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΧΕΙΡΩΝΑΚΤΑΣ.

(Συνεχ. Ἰδε φυλλ. 360—375.).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

Χρήσις τοῦ χρόνου.—Ἐργασία.

Ματαία κατανώσεις τοῦ χρόνου. — Συνετή χρήσις αὐτοῦ. — Τρόπος ἐργασίας. — Κανόνες ἐδηγοὶ τοῦ χειρώνακτος. — Ἀνάπαυσις τῆς Κυριακῆς καὶ ὀκνηρία τῆς Δευτέρας.

Ματαία κατανώσεις τοῦ χρόνου.

Ἄλλ' ἢ ἐμπειρία τὴν ὁποίαν ἀπέκτησεν ὁ χειρώναξ, ἢ τέχνη τὴν ὁποίαν ἔμαθε κατανῶσιν ἀνωφελεῖς ἂν δὲν ἐργάζεται ἐπιμελῶς καὶ ἀόκνως. Τρίτος λοιπὸν ὄρος, ὄρος ἀναπόφευκτος πρὸς ἐπιτυχίαν, εἶναι ἡ συνεχὴς καὶ εὐσυνείδητος ἐργασία, ἀπληλαγμένη πάσης ματαίας καταναλώσεως τοῦ χρόνου.

Ἡ σπατάλη τοῦ χρόνου εἶναι μωρία, ἀσυγχώρητος μὲν πρὸς πάντα, ὀλιγώτερον ὅμως ἀξία κατακρίσεως ὡς ἂν γίνεται ὑπὸ πλουσίου· ἀλλ' ὁ χειρώναξ, ὅστις μόνον κεφάλαιον ἔχων τὸν χρόνον, καὶ μόνον εἰσόδημα τὴν ἐκ τῆς χρήσεως αὐτοῦ ἐργασίαν, καταναλίσκει αὐτὸν ἐπὶ ματαίῳ, καταστρέφει ἰδίαις χερσὶ τοὺς πόρους αὐτοῦ ἢ μᾶλλον γίνεταί αὐτοκτόνος. Θέλεις νὰ ἐννοήσῃς πραγματικώτερον, φίλτατε ἀναγνώστα, πόσον μωρὸς εἶναι ὁ τοιοῦτος χειρώναξ; Φαντάσθητι ἄνθρωπον ὅστις ἔχων σάκκον πλήρη πενταδράχμων κάθηται εἰς τὴν ἄκρην τοῦ αἰγιαλοῦ, καὶ ἐκβάλλων ἐν πρὸς ἐν ρίπτει αὐτὰ εἰς τὴν θάλασσαν. Τοῦτο ἀπραλλάκτως πράττει καὶ ὁ χειρώναξ ὅταν, ἀντὶ ἐργαζόμενος νὰ κερδήσῃ πέντε δραχμῶν ἡμερομίσθιον, ρίπτει τὰς ἡμέρας αὐτοῦ εἰς τὴν ὀκνηρίαν ἢ τὴν κραιπάλην.

Ὁ χρόνος, ὡς εἶπομεν ἤδη, εἶναι θησαυρὸς, τοῦ ὁποῦ καὶ τὰ ψιγία πρέπει νὰ οἰκονομῆ ὁ χειρώναξ. Οὐτε λεπτόν τῆς ὥρας πρέπει νὰ κατατρίβῃ ἐπὶ ματαίῳ, διότι τὰ λεπτὰ γίνονται ὥραι καὶ αἱ ὥραι ἡμέραι.

Ἡ ὀκνηρία εἶναι ὁ πλέον ἐπιφοβὸς ἐχθρὸς τῶν ἐργαζομένων, διότι πρὸ πάντων ἔχει μεγίστην ἐπιτηδεύουσα εἰς τὸ ἀπατῆν. Μυρίας μορφὰς λαμβάνει, χιλίας παγίδας τείνει ὅπως μακρύνῃ ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ἐργασίας. Ποτὲ μὲν προφασίζόμεθα ὅτι ἔχομεν

νὰ ἐνασχοληθῶμεν εἰς οἰκειακὴν τινα ὑπόθεσιν, ποτὲ δὲ ὅτι εἴμεθα ἠναγκασμένοι νὰ δεχθῶμεν πρόσκλησιν τινα, ἄλλοτε ὅτι ἔτυχεν ἀπροσδόκητον συμβεβηκὸς ἢ κακοδιαθεσίᾳ καὶ ἄλλοτε ἄλλο. Διὰ τούτων προσφάσεων ἀγωνιζόμεθα νὰ δικαιολογήσωμεν τὴν ὀκνηρίαν ἢ συνείδησις ὅμως ἐλέγχει ἡμᾶς, καὶ τὸ ἐσπέρας ὅταν μείνωμεν μόνον αἰσθανόμεθα λύπην· ἀλλὰ τὸ κακὸν εἶναι ἀνεπανόρθωτον, διότι ὁ ἀπολεσθεὶς χρόνος δὲν ἀναπληροῦται ποτέ.

Οἱ νέοι τρέχουσι καὶ ἄλλον κίνδυνον· κυριεύονται συνήθως ὑπὸ μελαγχολίας, παραδίδονται εἰς σκέψεις ἀσκοπούς, καὶ κατανῶσι ν' ἀποστρέφονται ὡς ἄλλον τυραννικὸν ζυγὸν τὴν ἐργασίαν. Καὶ ἐνῶ, φιλότιμοι ὄντες, δὲν ἀγαπῶσι τὴν ὀκνηρίαν, δελεάζονται ἐπὶ τέλους ὑπ' αὐτῆς. Ἡ ὀκνηρία, λέγει ὁ Τάκιτος, μισητὴ οὐσὶ τὸ κατ' ἀρχὰς πρὸς πολλοὺς, γίνεταί προῖοντος τοῦ χρόνου ἀσπαστή, ἂν μόλις φανεῖσιν δὲν καταπολεμήσωμεν αὐτὴν δραστηρίως. (Invisa primo desidia, postremo amatur.)

Ἀπαιτεῖται ἄρα πᾶσα ἡμῶν ἡ ἐνέργεια πρὸς ἀπόκρουσιν τοιοῦτου φοβεροῦ ἐχθροῦ. Κανόνισον, αὐστηρῶς φίλε χειρώναξ, τὴν ἀσχολίαν ἐκάστης ὥρας· ἔχε θέλησιν ἰδίαν καὶ ἰσχυρὰν, καὶ ἐπ' οὐδεμιᾶ περιπτώσει μὴ παράβαινε τὰ ὄρισμένα· διότι ἐὰν μὲν ἐργάζεσαι δι' ἄλλον, αἱ ὥραι ἀνήκουσιν εἰς τὸν μισθοῦντά σε· ἐὰν δὲ διὰ σὲ αὐτὸν, ἔσο αὐστηρὸς ὡς θὰ ἦσο ἂν ἐμίσητος ξένον.

Ἀλλὰ καὶ ἐργαζόμενοι καταναλίσκομεν ἐνίοτε τὸν χρόνον εἰς μάτην· τί ὠφελείαι παραδείγματος χάριν ἐὰν κοπιᾷς περὶ πραγμάτων περιττῶν ἢ μὴ ἀναγομένων εἰς τὸ χρέος σου; Ὁ κόπος πρέπει νὰ φέρῃ καὶ καρπὸν· ἄλλως ὁμοιάζεις πρὸς κηπουρὸν ποτίζοντα γῆν χέρσον μηδέποτε σπαρῆσαν.

Σπαταλῶμεν ἐπίσης τὸν χρόνον κατατρίβοντες αὐτὸν εἰς κατόρθωσιν σκοποῦ κατὰ τὸ φαινόμενον οἰκονομικοῦ. Γεωργὸς τις, παραδείγματος χάριν, ἐπιθυμῶν νὰ πωλήσῃ εἰς ἀνωτέραν τιμὴν τὸν σίτον αὐτοῦ, ἀπέρχεται ἐπὶ τούτῳ πολλάκις εἰς τὴν πόλιν· καὶ ναὶ μὲν πωλεῖ ἐπὶ τέλους αὐτὸν καὶ κερδαίνει δραχμὰς τινὰς περιπλέον· λησμονεῖ ὅμως ὅτι τὰ ἡμερομίσθια, τῶν ὁποίων ἐν τοσοῦτῳ ἔστερήθη, ἦσαν πλείονα τῶν ὅσα ἐκέρδησε.

Σπαταλῶμεν πρὸς τούτοις τὸν χρόνον ἐπιχειροῦντες ἔργα, τὰ ὁποῖα μὴ ὄντες ἱκανοὶ νὰ φέρωμεν εἰς πέρας, ἀναγκαζόμεθα νὰ καταλείψωμεν ἀτελεῖ.

Κινδυνεύει ὡσαύτως ὁ χειρώναξ νὰ κατατρίψῃ εἰς μάτην τὸν χρόνον ἢ νὰ στερηθῇ τὰς ἐξ αὐτοῦ ὠφελείας, ὡς ἂν ἐργάζεται ὑπὲρ ἄλλου, γνωστοῦ ὡς κακοπληρωτοῦ, ἢ ἐπιτρέπῃ νὰ συσσωρεύονται οἱ μισθοὶ αὐτοῦ εἰς χεῖρας οὐχὶ τῷ σωπίστῳ, ἢ συντροφεύῃ μετὰ ὀκνηροῦ ἢ ἀνεπιτηδεύου.

Συνετή χρήσις τοῦ χρόνου.

Τί τὸ πρακτέον λοιπὸν; Χρήσιμον εὐσυνείδητον τοῦ χρόνου εἰς πράγματα ἐπωφελεῖ καὶ βεβαίαν ἔχοντα τὴν ἐπιτυχίαν, ἰδοὺ τί ἀπαιτεῖ ἡ φρόνησις παρὰ τοῦ χειρώνακτος.

Λέγομεν κοινῶς ὅτι ὁ μᾶτην καταναλωθεὶς χρόνος δὲν ἀναπληροῦται πλέον· ἀλλὰ τὸ ἀπόφθεγμα τοῦτο καὶ ἀληθινὸν καὶ ψευδὲς εἶναι. Ἀληθινὸν μὲν, καθόσον αἱ παρελθούσαι ὥραι δὲν ἐπανέρχονται· ψευδὲς δὲ, καθόσον διὰ συντονωτέρων κήπων δυνάμεθα νὰ ἐκπληρώσωμεν καὶ τοῦ ἀπολεσθέντος χρόνου τὸ χρέος. Τὸν ἀπολεσθέντα χρόνον ἀνακτῶμεν οὕτως εἰπαὶν διπλασιάζοντες τὴν δραστηριότητα ἡμῶν, ὥστε ὅτι ἡμελήσαμεν προτοῦ νὰ κατορθώσωμεν σήμερον. Ὁ χρόνος εἶναι ὅπως καὶ τὰ χρήματα. Ἐὰν φέρ' εἰπαὶν μὴ ἐργασθῆς ἕνα μῆνα, ἐστερήθῃς τοῦ μισθοῦ σου, ἐπιδίδεσαι εἰς οἰκονομίας, καὶ οὕτω ἀναπληροῖς ὅ,τι δὲν ἔλαβες. Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ χειρώναξ· ἐὰν διὰ τοῦτον ἢ ἐκείνον τὸν λόγον καταναλώσῃς ἐπὶ ματαίῳ τὸν χρόνον, διπλασιάζει τὴν ἐργασίαν καὶ ἀναλαμβάνει ὅ,τι ἐστερήθη. Εἰσόδημα τοῦ χειρώνακτος εἶναι αἱ ἐργασίαι ὥραι· ἐκάστη ἄρα ὥρα ἔχει καὶ πρόσδοτον. Ἐὰν λοιπὸν ἐστερήθῃ τῆς προσόδου ταύτης ἄς μὴ ἀποθάρρύνεται, διότι διπλασιάζων, ὡς προείπομεν τὸν κόπον αὐτοῦ, ἀνακτᾷ τὴν ἀπολεσθεῖσαν πρόσδοτον. Λέγω δὲ τοῦτο οὐχὶ ὅπως ἐνθαρρύνω τοὺς ὀκνηροὺς, ἀλλ' ὅπως παρηγορήσω καὶ ἐνισχύσω τοὺς φιλοπόνους. Δὲν λησμονῶ δὲ ὅτι πολλάκις καὶ ἀκουσίως στεροῦμεθα τοῦ χρόνου· αἱ ἀσθένειαι, αἱ ὑποθέσεις, αἱ λύπαι, αἱ πολιτικαὶ περιστάσεις καταδικάζουσι τὸν χειρώνακτα καὶ μὴ θέλοντα εἰς ἀργίαν.

Οἱ νέοι πρὸ πάντων οὐτε λεπτόν πρέπει νὰ σπαταλῶσιν· ἀνάγκη μάλιστα νὰ μάθωσιν ἐκ νηπιότητος ὅτι τόσῳ πλέον πρέπει νὰ ἐργάζωνται νέοι ὄντες, ὅσῳ ἢ ἐκ τῆς ἐργασίας πρόσδοτος ἐλαττοῦται προϊούσης τῆς ἡλικίας. Τοῦ νέου αἱ ὥραι εἰσὶ χρυσίον, τοῦ μεσοκόπου ἄργυρος, καὶ τοῦ γέροντος μόλυβδος. Ναὶ μὲν ὑπάρχουσι τινες τῶν ὁποίων αἱ ὥραι κατὰ πᾶσαν ἡλικίαν εἰσὶ χρυσός· τοῦτο ὅμως ἰδιάζει μᾶλλον εἰς τὰς διανοητικὰς ἐργασίας, καὶ οὐχὶ εἰς τὰς ἀπαιτούσας κόπους σωματικούς.

Μία κοινὴ παροιμία λέγει· « Ὅσον εἰκοσι γυνῶσι, ὅσον τριάντα γρόσα, καὶ ὅσον σαράντα γυνῶσι. Διφορετικῶς, οὕτε γνῶσι, οὕτε γρόσα, οὕτε γυνῶσι » (*). Ἐννοεῖς, φίλε χειρώναξ, τί σημαίνει ἡ παροιμία αὕτη; Σημαίνει ὅτι νέος ὢν πρέπει νὰ ἐργάζεσαι μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας καὶ φειδοῦς τοῦ χρόνου, ὥστε ὅταν προχωρήσῃ ἡ ἡλικία σου νὰ ἔχῃς ἤδη χρηματικὸν τι κεφάλαιον, ἱκανὸν νὰ ἐκπρ-

(* Ὁρα Πανδ. Τόμ. Γ'. σελ. 322.

κέτῃ εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς μελλούσης οἰκογενείας σου· καὶ ὅτι ἂν νέος ὢν δὲν ἐργάζεσαι ἐπιμελῶς καὶ δὲν οἰκονομῆς τὸν χρόνον, ὅταν αὐξήσῃς τὰ ἔτη σου οὐτε χρήματα θὰ ἔχῃς, οὐτε οἰκογένειαν θὰ δύνασαι νὰ διαθρέψῃς.

Τρόπος ἐργασίας.

Γίνεται δὲ καταλλήλως ἡ χρήσις τοῦ χρόνου ἐὰν γινώσκωμεν τὸν τρόπον τῆς ἐργασίας. Τί δὲ ἐννοῶ λέγων τρόπον ἐργασίας μανθάνεις, φίλε ἀναγνώστα, ἐξετάζων μετ' ἐμοῦ τίς εἶναι καλὸς χειρώναξ.

Καλὸς χειρώναξ δὲν εἶναι ἀπλῶς ὁ ἔχων σωματικὴν δύναμιν, ἀλλ' ὁ μεταχειριζόμενος αὐτὴν καταλλήλως, ὁ συνδυάζων αὐτὴν μετὰ ἐπιτηδεύουσιν καὶ ἀναπληρῶν ἐν ἀνάγκῃ τὴν μίαν διὰ τῆς ἄλλης.

Ἀλλὰ καὶ ὁ συνδυασμὸς αὐτὸς δὲν ἀρκεῖ μόνος· ὅπως καρπωθῇ ὁ ἐργαζόμενος τὴν δέουσαν ὠφέλειαν πρέπει νὰ διευθύνῃ τὰ δύο αὐτὰ προτερήματα, τὴν δύναμιν λέγω καὶ τὴν ἐπιτηδεύουσιν, μετὰ φρονήσεως. Δυστυχῶς ὅμως λανθάνονται κατὰ τοῦτο πολλοὶ χειρώνακτες. Οἱ μὲν, προθυμίαν ἔχοντες πολλήν, ἐπιδίδονται μετὰ τοσοῦτου ζήλου εἰς τὴν ἐργασίαν, ὥστε εἶναι ἀδύνατον, ἐὰν ἐξακολουθήσῃς τὸν αὐτὸν τρόπον, νὰ μὴ πάθῃς κατὰ τὴν υἰεῖαν. Πλὴν τούτου, ὁ ὑπερβολικὸς κόπος φέρει ταχέως χάνωσιν. Ὅταν ὁ ἵππος τρέχῃ ὀρμητικῶς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, καταπονεῖται ταχέως καὶ μόλις δύναται νὰ βαδίσῃ. Πρὸς τοιοῦτον ἵππον ὁμοιάζει καὶ ὁ ὑπὲρ τὸ δέον ζηλωτὴς χειρώναξ.

Οἱ δὲ ἐξ ἐναντίας δυσκολεύονται καὶ ν' ἀρχίσωσι τὴν ἐργασίαν. Ὅσῳ νὰ ἐτοιμασθῶσιν, ὅσῳ νὰ ἐτοιμάσωσι τὰ ἐργαλεῖα παρέρχεται ὥρα ὀλοκλήρος· νομίζεις ὅτι ἀποστρέφονται τὸν κόπον καὶ ὅτι προσπαθοῦσι ν' ἀποφύγωσιν αὐτόν· ἀλλὰ καὶ ὅταν ἀρχίσωσι, προχωροῦσι βραδέως. Ἐὰν δὲ ἐξαφθῇ ἐπὶ τέλους ὁ ζῆλος αὐτῶν, ἐξάπτεται μετὰ παρέλευσιν ἱκανοῦ μέρους τῆς ἡμέρας.

Ἄλλοι πάλιν ἐργάζονται ἀτάκτως καὶ περιοδικῶς. Καὶ ποτὲ μὲν δεικνύουσι μεγίστην προθυμίαν, ποτὲ δὲ καταλαμβάνονται ὑπὸ νάρκης· ἀλλ' εὐκόλον νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι ἡ ἀταξία αὐτῆ καὶ τὸ ἔργον βλάπτει· διότι τὸ μὲν μέρος τὸ γινόμενον ἐν ὥρῃ εὐθυμίας, γίνεταί τελειότερον, τὸ δὲ ἐν ὥρῃ ἀθυμίας, ἀτελέστερον.

Ἰπάρχουσι δὲ καὶ ἄλλοι καταβάλλοντες πλείονας κόπους ἢ ὅσους ἀπαιτεῖ τὸ ἔργον. Οἱ τοιοῦτοι ὁμοιάζουσι πρὸς ἀδέξιον κωπηλάτην, ὅστις βίπτει ὀλοκλήρου τοῦ σώματος τὸ βάρος ἐπὶ τῆς κώπης. Ὁ ἰδρὸς καταπίπτει συνεχῆς ἀπὸ τοῦ μετώπου αὐτοῦ, αἱ δυνάμεις ἐξαντλοῦνται, καὶ ὅμως ἡ λέμβος δὲν προχωρεῖ· ἐνῶ ὁ ἐπιδέξιος κωπηλάτης μεταχειρίζεται μόνους τοὺς βραχίονας, μήτε καὶ

τοὺς ὤμους κινῶν ἢ δὲ λέμβος ὑπακούει αὐτῷ ὡς ἵππος εἰς ἀναβάτην.

Εὐρίσκονται πρὸς τούτοις καὶ τινες μὴ κοπιῶντες ὅσον πρέπει, καὶ διὰ τοῦτο μὴ κερδαίνοντες ἀρκατά. Ὁμοιάζουσι δὲ καὶ οὗτοι πρὸς γεωργόν, ὅστις ἀντὶ ν' ἀροτριώσῃ βλαβείως τὴν γῆν μόλις σχίζει τὴν ἐπιφάνειαν ἀλλ' εὐτελεῖς εἰσὶν οἱ καρποὶ τοιαύτης ἀροτριώσεως.

Ὁ καλὸς ὄμιος χειρώνει εἰς οὐδεμίαν τῶν ἀνωτέρω παρεκτροπῶν ὑποπίπτει ἀλλ' ἐπιχειροῦμενος μετὰ θάρρους τὸ ἔργον αὐτοῦ, μετὰ θάρρους καὶ προχωρεῖ. Ἐργάζεται τακτικῶς, δαπανᾷ ὅσας δυνάμεις πρέπει νὰ δαπανήσῃ, σπεύδει ἀλλὰ δὲν βιάζεται καὶ ἀποφεύγει τὴν δυσθυμίαν καὶ τὴν ἀργίαν.

(Ἐπεταί συνέχεια.)

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ.

Τῇ διευθύνσει τῆς Παρθώρας.

Πενιχρά τινα ἔχω νὰ πέμψω τῇ Παρθώρα εἰδώς, ὅτι οὐδὲν, ὅσον πενιχρὸν κἂν ἦ, ἀρχαιολογικὰ ἀπορρίπτεται ὅλως ὑπὸ τῶν ἀρχαιοφίλων, ὡς συντελοῦν πως εἰς οἰκοδομίαν τοῦ τῆς ἀρχαιότητος πολλαπλοῦ καὶ πλουσίου ἐθνικοῦ οἰκοδομήματος ἀλλ' ἵκανὸν τοῦτο μῦρον ἐπὶ φακῇ.

Παρὰ τὴν Φιλιππούπολιν κεῖται χωρίον εὐτελὲς Ἀχλάνη καλούμενον ἐν τούτῳ γενομένων ἐσχάτως ἐκ περιστάσεως ἀνασκαφῶν, ἀνεκαλύφθησαν ἐρείπια ἀρχαίου ναοῦ, ἀγνώστου ἐποχῆς, καὶ δύο ἀνάγλυφα ἠκρωτηριασμένα, ἐπὶ τινος δὲ πλακῶς ἀναγινώσκειται ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή, ἧς τὸ συμμιγῆς τῶν Ῥωμαϊκῶν καὶ Ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ λέξεων μαρτυρεῖ τὴν Ῥωμαϊκὴν αὐτῆς ἐποχὴν πρὸς τοῖς λοιποῖς τεκμηρίοις ἀντέγραψε δὲ αὐτὴν ὁ Κ. Ν. Λούσης.

DEO MHDYZEI MENSAM
S. MINUTIVS LAE TVS VETRAN
LEC. VII. C. P. E. PRO SE ET SVIS
V. S. L. M.
IMP. VESPASIANO VII COS.
ANTIOXEOS THC HPOS ΔΑΦΝΗΝ
ΤΟΔΕ ΔΩΡΟΝ

Ἐν δὲ Βοδινῶς (κώμη παρὰ τὸν Στενήμαχον), ἐν τοῖς ἐρείπιοις πυρποληθείσης τινὸς οἰκίας, ἀνευρέθη τεμάχιον μαρμάρου, ἐφ' οὗ ἀναγινώσκονται τὰ ἐξῆς

..... ΓΑΡΞ
..... ΑΠΟ
..... ΑΝΕΘ
..... ΡΟΝ

Πρὸς τὴν δυτικὴν ἄκρην τῆς κώμης ταύτης, ἦτες καὶ ἄλλα ἀρχαῖα ἐρείπια οὐκ ὀλίγα περιέχει, εὐρίσκειται πηγὴ τις, ἐφ' ἧς ὑπάρχει ἐπιγράμμα, ὅπερ, νομίζω, ἄξιον εἶναι νὰ ἐφελευσθῇ τὴν προσοχὴν τοῦ περιηγητοῦ, καταδεικνύον, ὅτι ἐν καιροῖς βαρέσι καὶ σκοτεινοῖς ὑπῆρχον καὶ κατὰ τὰς ἀποκέντρους ταύτας χώρας ἄνδρες οὐχ ὅλως ἄγευστοι τῶν τῆς Κασταλίας ναμάτων ἰδοὺ τὸ ἐπιγράμμα

«Θεατὰ, μὴ με παρέλθης, τὴν λιτότητα ὄρων»
Κασταλία ἂν δὲν εἶμαι, ἔχω νάμα γλυκερόν.

« αἰώς. »

Ἐν ἄλλῳ χωρίῳ (παρὰ τὴν Φιλιππούπολιν κειμένῳ), Κομμάτσιοι καλούμενοι, εὐρέθη κατὰ τὸν παρελθόντα χειμῶνα ἀνδριάς τις ἐνὸς περιῖπου πῆχ. ὕψους, κομψοτάτης τέχνης, τῆς Ῥωμαϊκῆς ἰσως ἐποχῆς, ἀφ' οὗ ὄμιος ἐλλείπει ἡ κεφαλὴ ἀτυχῶς ὄμοιος τοιοῦτος ἄλλος ὑπάρχει ἐν Στενήμαχῳ, μείζονος ὄμιος μεγέθους, σχεδὸν φυσικοῦ ἀναστήματος καὶ ἀπὸ τούτου ἐλλείπει ἡ κεφαλὴ. Ἡ ἀποτομὴ αὕτη τῶν κεφαλῶν, ἦτες καὶ εἰς ἄλλα ἀγάλματα παρατηρεῖται, εἶναι ἰσως ἔργον τοῦ ζήλου τῶν πρώτων Χριστιανῶν.

Πρὸ τεσσάρων δ' ἐτῶν εἰς χωριδίον τι τοῦ Παζαρτζηκίου, Κονάρι καλούμενον, εὐρέθησαν ἐντὸς ἀγρῶν πελαϊκὰ ἐρείπια μεγάλα, καὶ ἐν αὐτοῖς δύο ἀνάγλυφα καθαροῦ μαρμάρου καὶ λαμπρῆς τέχνης, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἰδόντος αὐτὰ Κ. Κ. Σαϊτίδου τὸ ἐν, ἔχον μῆκος δύο καὶ ἡμισείας σπιθαμῶν, πλάτος δὲ δύο, παρίστησι τὸν Δία καὶ τὴν Ἥραν γυμνοὺς μέχρι τῆς ὀσφύος, κρατοῦντας λόγχας ἐν τῇ ἀριστερᾷ, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ δυσδιάκριτόν τι ὡς ἐπὶ βωμῶν ἀριστερᾷ δὲ αὐτῶν φαίνονται γεγλυμμένα αἱ τρεῖς χάριτες, ἡμυρισμένα εἰς τὸ ἄνω δὲ μέρος τῆς πλακῶς ἀναγινώσκειται ἡ ἐπιγραφή ΤΩΙ ΚΥΡΙΩΙ ΔΗΚΑΙΗΡΑΙ. Τὸ ἕτερον ὁμοίως εἰκονίζει ἄνδρα καὶ γυναῖκα ἀλλ' ἄνευ ἐπιγραφῆς.

Ἐν τοῖς νῦν λοιπὸν κλυδοκτίστοις καὶ ἀθλοῖς χωριδίοις ἦν ὅτε ὑπῆρχον οἰκοδομήματα μεγάλα, καὶ ἴσταντο ἀνδριάντες καὶ ἀγάλματα, καὶ, ὡς εἰκὸς, ἤμαζε τέχνη καὶ πάντα τὰ προαπαιτούμενα καὶ παρομαρτοῦντα.

Τῇ 30 Σεπτεμβρίου 1865.
Ἐν Φιλιππουπόλει.
ΒΛΑΣΙΟΣ Γ. ΣΚΟΡΔΕΛΗΣ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

LES SERBES DE TURQUIE. Etudes historiques, statistiques et politiques sur la principauté de Serbie, le Montenegro et les pays serbes adjacents, par A. Ubicini. Paris 1865.

Οἱ ἐν Τουρκίᾳ Σέρβοι, ἦτοι ἱστορικαὶ, πολιτικογραφικαὶ καὶ πολιτικαὶ μελέται περὶ τῆς κυρίως Σερβίας, τοῦ Μαυροβουνίου καὶ τῶν παρακειμένων σερβικῶν χωρῶν, ὑπὸ Α. Οὐδίκινη. Παρίσιος 1865.

Ἡ συγγραφή αὕτη, ὡς καὶ ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ὑποφαίνεται, διαιρεῖται εἰς τρία μέρη. Ἐν τῷ πρώτῳ πραγματεύεται περὶ τῆς κυρίως Σερβίας, τῆς ἰστορίας αὐτῆς, τῆς νομοθεσίας, τῆς οικονομικῆς καταστάσεως καὶ τοῦ δικαστικοῦ ὀργανισμοῦ. Τὸ δεύτερον μέρος περιέχει ὁμοίας εἰδήσεις περὶ Μαυροβουνίου, καθ' ὅσον τοιαῦτα εἰδήσεις δύνανται νὰ ὑπάρχωσι περὶ χώρας οἰκουμένης ὑπὸ λαοῦ γενναίου μὲν, ἀλλὰ σφόδρα εὐαριθμοῦ, καὶ διατελοῦντος εἰς πολιτικὴν καὶ κοινωνικὴν κατάστασιν σχεδὸν ἀδαμιαίαν. Τελευταῖον ἐν τῷ τρίτῳ μέρει ὁ συγγραφεὺς συνέλεξε τὰ ποικιλώνυμα δημόσια ἔγγραφα νομοθετικά τε καὶ διπλωματικά, ἦτοι συμβάσεις, χάρτι-σερίφια, βεράτια, πρωτόκολλα κτλ., τὰ κανονίζοντα τὰς σχέσεις τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Ῥωσίας πρὸς τὰς παριστρίους Ἡγεμονίας.

Ὁ συγγραφεὺς δὲν εἶναι ἄγνωστος εἰς τὴν Ἀνατολήν διότι ἔγραψε ἄλλα τε πολλὰ περὶ αὐτῆς καὶ τὰς περὶ τῆς Τουρκίας ἐπιστολάς, περὶ ὧν ἄλλοτε οὐκ ὀλίγος παρ' ἡμῖν ἐγένετο λόγος. Ἡ δὲ ἐνδελεχὴς περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου μελέτη ἔφερε τὸν Κ. Οὐδίκινην νῦν εἰς συμπεράσματα ἀκριβέστερα, ἂν δὲν ἀπατώμεθα, τῶν προτέρων. Τὴν σήμερον ὁ συγγραφεὺς πείθεται, ὅτι ἡ λεγομένη μεταρρύθμισις τῆς Τουρκίας δὲν παρήγαγε τοὺς καρποὺς, οὓς προσεδόκων παρ' αὐτῆς οἱ ἄνθρωποι ὅσοι ὠνειρεύοντο τὴν ἀναγέννησιν καὶ διατήρησιν τῆς ἑθνοματικῆς αὐτοκρατορίας· πείθεται, ὅτι ἐντὸς ὀλίγων ἐνιαυτῶν οἱ Ὀσμανλίδαι θέλουσι παύσει κυριαρχοῦντες ἐν Εὐρώπῃ, καὶ ἰδοὺ ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων ἦν προμηνυεῖται μέλλουσαν τότε νὰ ἐπικρατήσῃ ἐν ταῖς χώραις ταύταις. Ἡ μὲν Κωνσταντινούπολις θέλει ἀποβῆ κατ' αὐτὸν πόλις οὐδετέρα, οἶκι καὶ ἄλλαι ὑπάρχουσιν ἐν Εὐρώπῃ, ἡ Βρέμμη λ. χ. ἢ ἡ Λυβέκη, πόλις ἔχουσα ἀναπεπταμένας τὰς πόλεις αὐτῆς εἰς τὰ πλοῖα καὶ τὸ ἐμπόριον ὅλων τῶν ἐθνῶν τοῦ κόσμου. Εἰς δὲ τὸ λοιπὸν τῆς μεγάλης χερσονήσου, τῆς περιβραχομένης ὑπὸ τοῦ Εὐξείνου, τοῦ Αἰγαίου, τῆς Μεσογείου καὶ τοῦ Ἀδρίου, καὶ εἰς τὰς νήσους τοῦ Ἀρχιπελάγους θέλουσι συγκροτηθῆ τρία κράτη τὸ Ῥουμουνικὸν πέραν τοῦ Ἰστρου, τὸ ἐντεῦθεν

τοῦ ποταμοῦ τούτου Σερβο-βουλγαρικὸν καὶ τὸ Ἑλληνικὸν, τὰ ὅποια, περιλαμβάνοντα ἕκαστον ἐξ ἑως ἄκτῶ ἑκατομμύρια ψυχῶν, θέλουσιν ἀποτελέσει συνασπίζόμενα τὰ ὀριστικὰ καὶ ἀσφαλῆ μεθόρια τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης. Ἐννοεῖται ὅτι τὸ καθ' ἡμᾶς ἐπιφρονούμεν ἄμην εἰς τὰ χροῖα ταῦτα λόγια οὐδὲ θέλομεν πράξει τὸ λάθος νὰ ἐπιφέρωμεν ἐνταῦθα ἐνστάσεις περὶ μικρῶν τινῶν διαφοριῶν τὰς ὁποίας ἡμποροῦμεν νὰ ἔχωμεν ἐπὶ τοῦ μέλλοντος ἐκείνου χάρτου τῆς Ἀνατολῆς. Ἐν Ἑλλάδι πορευόμεθα ἐπὶ τοῦ παρόντος ὁδὸν τοσοῦτον σκολιὰν καὶ δύσβατον, ὡς τε ἂν ἀντὶ νὰ προσέχωμεν εἰς τὰ πρὸ ποδῶν συμβαίνοντα, ἠτενίζομεν τὸν ὀφθαλμὸν εἰς τὸν οὐρανὸν τοῦ μέλλοντος, ἠθέλομεν κινδυνεύσει τῇ ἀληθείᾳ νὰ πάθωμεν τὸ τοῦ ἀστρονόμου καὶ νὰ ἐμπέσωμεν εἰς βύθρον.

Δὲν πρόκειται λοιπὸν ν' ἀπασχολήσωμεν τὸ Ἑλληνικὸν κοινὸν περὶ συζητήσεως τοῦλάχιστον ἀκαίρους. Ἀλλ' οὐδὲν ἤττον συνιστῶμεν εἰς τοὺς ὁμογενεῖς τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ἀνα χειρᾶς βιβλίου. Ὅσοιδήποτε καὶ οἰοιδήποτε ἂν ἦναι οἱ ἐσωτερικοὶ ἡμῶν περισπασμοί, ἢ μᾶλλον δι' αὐτὸ τοῦτο ὅτι πολλοὶ καὶ δεινοὶ εἶναι οἱ περισπασμοὶ οὗτοι, καλὸν εἶναι νὰ μελετῶμεν τὰ συμβαίνοντα εἰς χώρας, αἵτινες εὐρέθησαν καὶ εὐρίσκονται εἰς παρεμφερεῖς τῶν ἡμετέρων περιστάσεις, καὶ ὄμιος ἔχουσι περὶ τινὰ πολὺ βέλτιον ἢ ἡμεῖς. Τοιαῦτη δὲ χώρα εἶναι ἐξαιρέτως ἡ Σερβία. Τὸ Σερβικὸν ἔθνος, καθὼς καὶ τὸ Ἑλληνικὸν, διετέλεσεν ἐπὶ αἰῶνας πολλοὺς ὑπὸ τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν. Τὸ Σερβικὸν ἔθνος καθὼς καὶ τὸ Ἑλληνικὸν, ἐπεχείρησεν ἀγῶνα μακρὸν, δυσχερῆ καὶ αἰματηρὸν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτοῦ. Τὸ Σερβικὸν ἔθνος ἐπέτυχεν ἐπὶ τέλος ἂν ὄχι πλήρη ἀνεξαρτησίαν, ὅπως τὸ Ἑλληνικὸν, τοῦλάχιστον πλήρη αὐτονομίαν. Τὸ Σερβικὸν κράτος καθὼς καὶ τὸ Ἑλληνικὸν πρὸ τῆς ἐνώσεως τῆς Ἑπτανήσου, συνέκειτο ἐξ 1,400,000 περίπου ψυχῶν.

Ἐν τούτοις τὸ Σερβικὸν ἔθνος κατῴρθωσε νὰ ἀναδείξῃ ὑπέρτατον ἄρχοντα ἄνδρα ἰθαγενῆ, ἐνθ' ἡμεῖς δὲν ἐπαύσαμεν ἐπαιτοῦντες ἐξωθεν ἡγεμόνας. Τὸ Σερβικὸν ἔθνος δὲν ἔχει ὄβολον ἐσωτερικοῦ ἢ ἐξωτερικοῦ χρέους, ἐνθ' ἡμεῖς στεναζόμεν ὑπὸ τὸ βάρος πολλῶν ἑκατοντάδων ἑκατομμυρίων ποικίλου δημοσίου χρέους. Δὲν γνωρίζομεν ἀκριβῶς τὸ ποσὸν τῶν συντάξεων τὰς ὁποίας κατ' ἔτος πληρώνει τὸ Σερβικὸν ἔθνος. Ἐν τῷ Σερβικῷ προϋπολογισμῷ τοῦ 1864-65 εὐρίσκομεν ἐν ἄρθρον οὕτω πως ἐπιγεγραμμένον Ἐπιμίσθια καὶ συντάξεις φράγκα 409, 402, ὥστε δὲν δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν πόσον τοῦ ἄρθρου τούτου μέρος καταβάλλεται εἰς συντάξεις. Ἀλλὰ δεχθῶμεν τὰ δύο τρίτα, ἦτοι 250, 000 περίπου φράγκα, καὶ παραβάλωμεν πρὸς τὰ

παρ' ἡμῶν συμβαίνοντα. Ἐν τῷ ἡμετέρῳ προϋπολογισμῷ τοῦ 1865, εὐρίσκομεν

Στρατιωτικὰς συντάξεις	δρ.	4,163,000
Ναυτικὰς	»	406,476
Ἐκκλησιαστικὰς	»	47,000
Πολιτικὰς	»	880,047

ἐν ὅλοις 2,466,223,

μὴ περιλαμβανόμενων τῶν συντάξεων τῆς πρώην Ἰονίου πολιτείας· διότι ἐν γένει παραβάλλομεν τὴν Σερβίαν πρὸς τὸ βασίλειον τῆς Ἑλλάδος, ὅπως εἶχε πρὸ τῆς ἐνώσεως. Λοιπὸν ἡ Ἑλλὰς πληρῶναι κατ' ἕτος τὸ δεκαπλάσιον τοῦλάχιστον τῶν συντάξεων ὅσας πληρῶναι ἡ Σερβία. Καὶ τοῦτο δὲν ἀρκεῖ. Ἡ Ἑλλὰς ἐδανείσθη ἐντὸς τοῦ ἀγῶνος περὶ τὰ 60,000,000 δρ. (δάνεια τοῦ 1824 καὶ 1825) κατέβαλε πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἀγῶνος, ἤτοι εἰς ἐξυγερὰν τῶν μεθοριῶν ἐπαρχιῶν 13,000,000 ἐκ τοῦ δανείου τοῦ 1832· διένειμεν εἰς τοὺς ἀγωνιστὰς ὑπὲρ τὰς 120,000 στρεμμάτων ἐθνικῆς γῆς. Καὶ ὅμως πολλοὶ πρεσβεύουσιν ὅτι αἱ παρούσαι γενεαὶ δὲν ὑπέκυψαν ἔτι εἰς ἀρκετὰς ὑπὲρ τῶν ἀγωνιστῶν θυσίας.

Τὸ Σερβικὸν ἔθνος ἐπὶ πληθυσμοῦ ἴσου σχεδὸν πρὸς τὸν πληθυσμὸν τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος πρὸ τῆς ἐνώσεως, ἔχει 1059 δῆμους, ἐνῶ ἡμεῖς δὲν ἔχομεν εἰμὴ 280· ὅ ἐστι, παρ' ἡμῶν ὁ μέσος ὅρος τῶν κατοίκων ἐκάστου δήμου εἶναι ψυχὰς 4,000, ἐνῶ ἐν Σερβίᾳ ὁ αὐτὸς μέσος ὅρος δὲν ὑπερβαίνει, ὅπως καὶ ἐν Γαλλίᾳ, τὰς 1000 ψυχὰς· ἐν ἄλλαις λέξεις παρ' ἡμῶν δῆμοι ἀληθῶς εἰπεῖν δὲν ὑπάρχουσι, καὶ τούτου ἕνεκα ἡ διοίκησις στερεῖται τῆς ἀσφαλεστέρως αὐτῆς βάσεως, ἐνῶ ἡ Σερβία ἔχει ἀληθεῖς δῆμους, καὶ τούτου ἕνεκα ἡ διοίκησις αὐτῆς ἀπροσκόπως διεξάγεται.

Ἡ Σερβία δὲν ἔχει εἰμὴ τέσσαρας ἀρχιερεῖς, ἡμεῖς δὲ ἐπὶ ἴσου πληθυσμοῦ εἴκοσι τέσσαρας. Ἡ Σερβία δὲν ἔχει ἐν ὅλοις εἰμὴ 757 ἱερωμένους (ἱερεῖς καὶ μοναχοὺς), ἡμεῖς δὲ ἠριθμοῦμεν μέχρι τῆς 40 Ὀκτωβρίου 1862, πεντακισχιλίους (3000 ἱερεῖς, 2000 μοναχοὺς), ἀπὸ δὲ τῆς 40 Ὀκτωβρίου ὁ ἀριθμὸς οὗτος βεβαίως δὲν ἠλαττώθη. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἐν Σερβίᾳ ὑπάρχει 1 ἱερωμένος ἐπὶ 1450 ψυχὰς, ἐν Ἑλλάδι δὲ 1 ἐπὶ 220 ψυχὰς!

Τὸ Σερβικὸν ἔθνος, καταργήσαν ἅπαντας τοὺς ἐπὶ Τουρκοκρατίας εἰσπραττομένους ἀμέσους φόρους, εἰσῆγαγεν ἕνα μόνον ἀμέσον φόρον 30 δραχμῶν κατὰ οἰκογένειαν, ὑποδικιζόμενον εἰς δύο ἴσα μέρη. Αἱ δραχμαὶ 15 λογίζονται ὡς φόρος προσωπικὸς καὶ ἐπομένως εἰσπράττονται ἐξίσου παρ' ὅλων τῶν φορολογουμένων· αἱ δὲ λοιπαὶ δρ. 15 εἶναι φόρος ἐπὶ τῆς περιουσίας, καὶ ἐπομένως διανέμονται καθ' ἕκαστον δῆμον ἀναλόγως τῆς περιουσίας ἐκάστης οἰκο-

γενείας. Τὸ δημόσιον λοιπὸν ταμεῖον τῆς Σερβίας εἰσπράττει διὰ τοῦ ἀμέσου τούτου φόρου, ἐκ 220 000 περίπου οἰκογενειῶν δρ. 6,680,000, αἵτινες πληρῶνεται ἀπροφασίστως, ἐγκαίρως καὶ ἄνευ καθυστερηματῶς τινος. Ἐνῶ παρ' ἡμῶν μόλις πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐγένετό τις ἀπόπειρα μεταρρυθμίσεως τῆς βαρβαρίου ἐγγείου φορολογίας καὶ αὐτὴ ἀπέτυχεν· καὶ ὁ μὲν λαὸς κρυγάζει κατὰ τῶν καταπιέσεων τῆς εἰσπράξεως, τὰ δὲ κατὰστῆκα τοῦ δημοσίου φέρουσι πολλῶν δεκάδων ἑκατομμυρίων καθυστεροῦντα.

Σημειοῦμεν τοὺς ἀριθμοὺς τούτους ἄνευ σκέψεων. Ὁ νοήμων ἀναγνώστης θέλει οἰκοθεν βεβαίως ἐξαγάγει τὰ ἐν αὐτοῖς ὑπάρχοντα σπουδαῖα διδάγματα. Ναὶ μὲν τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἔχει προτερήματα τινὰ ἀξιοζήλωτα· ναυτικὸν ἄριστον, ἐμπορικὸν πνεῦμα δαιμόνιον, γλώσσαν, φιλολογίαν, ἀναμνήσεις ἀπαραμίλλους· καθ' ὅλα ταῦτα εἴμεθα ἀσυγκρίτως ἀνώτεροι οὐ μόνον τῶν Σέρβων, ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἄλλων ὀνομαστοτέρων ἐθνῶν· ἀλλὰ μὴ λησμονῶμεν ὅτι συμβαίνει εἰς τὰ ἔθνη πολλάκις ὅ,τι εἰς τὸν κατ' ἰδίαν ἄνθρωπον. Πολλάκις λοιπὸν ἀπόγονοι οἰκῶν περιφανῶν, ἔχοντες εὐφυίαν, χάριν, εὐγλωττίαν, ἀλλὰ στερούμενοι τάξεως, ἐγκρατείας, πειθαρχίας κακῶς κατέλυσαν τὸν βίον· ἐνῶ ἄλλοι ἐξ εὐτελῶν καταγόμενοι, ἐκ μικρῶν ὀρμώμενοι, ἀλλὰ μετρίφρονες καὶ σώφρονες, ἐδημιούργησαν ἑαυτοῖς κατὰ μικρὸν τύχην λαμπράν.

Τὸ συμπέρασμα ἡμῶν εἶναι ὅτι οἱ πολιτικοὶ μάλιστα ἡμῶν ἄνδρες θέλουσι πράξει καλῶς ἂν μελετήσωσι τὰ ἐν Σερβίᾳ συμβαίνοντα, καὶ συγκρίνωσιν αὐτὰ πρὸς τὰ ἡμέτερα. Κ. Π.

ΕΥΤΥΧΙΑ ΚΑΙ ΔΥΣΤΥΧΙΑ

ἐν ᾧρα μελαγχολίας κρινόμεναι.

Ἡσθηνῆσές ποτε παιδίον ὦν, ἀναγνώστα, καὶ σοὶ διώρισεν ὁ ἰατρὸς πικρὰ καταπότια· — Εἶχες ἴσως μητέρα, καὶ τῆς μητρὸς ἡ φιλοστοργία ἐφρόντισε βεβαίως νὰ ἐπιπάσῃ διὰ μέλιτος τὰ καταπότια ταῦτα. . . Σὺ δὲ, τὸ μέλι μόνον βλέπων, ὁ νήπιος! ταχέως ἤρπασες καὶ κατέπιες τὰ σφαιρίδια, ἅτινα πρότερον συσφίγγων τοὺς ὀδόντας οὐδὲ κἄν νὰ ἐγγίωσιν εἰς τὰ χεῖλη σου ἤθελες. — Οὕτω καὶ τὴν δυστυχίαν, ἀπῆδες καὶ πικρὸν καταπότιον, μέλι περικαλύπτει, ἡ εὐτυχία ὀρμῆς πρὸς αὐτὴν ὡς πρὸς ἡδύτατον γλύκισμα. . . ἀλλὰ τὴν στιγμιαίαν γλυκύτητα ἀμέσως πικρία δηλητήριος καὶ διαρκὴς διαδέχεται. Πίνεις ὕδωρ, ζητεῖς ἀναψυχὴν, ἀλλ' ἡ πικρία μετὰ ταῦτά σοι φαίνεται δριμυτέρα. — Ὡς ὁ Μωϋσῆς, ὀρμῆς πρὸς λαμπροὺς ἀδάμντας, ἀλλ' ἀντὶ ἀδαμάντων

ἄνθρακας καιομένους εἰσῆγαγες εἰς τὸ στόμα. — Ὡς ἡ χρυσαλλίς, πρὸς τὴν λάμψιν ἀνεπτερώθη πλήρης ἐλπίδων, ἀλλὰ κατεκάησαν τὰ πτερά σου καὶ ἤμιθανες κατέπεσε ἀσπαίρων καὶ ὀδυρόμενος. — Ἐφῆμερον μὲν καὶ ἀπατηλὸν ἡ εὐτυχία, διαρκὴς δὲ πρᾶγμα ἡ δυστυχία.

Τὴν εὐτυχίαν παραβάλλω, οὐχὶ ἀτόπως, πρὸς ἐγγελοῦν· — καθ' ἣν στιγμὴν νομίζεις ὅτι κρατεῖς αὐτὴν, διολισθήσασα ἡσυχάζει εἰς τὸν βυθὸν τῆς Κωπαίδος. — Ἡ δυστυχία ἐξ ἐναντίας εἶναι ἰζὺς κολλῶν καὶ γλοιώδης· — ὅσον καὶ ἂν διστάσης, ὅσον καὶ ἂν συστειλῆς, ὡς τὸ πτηνὸν, τοὺς πόδας, θέλεις τέλος ἐπικαθῆσαι αὐτῷ καὶ θέλει ἀναστραφῆ ἡ κεφαλή σου. — Καὶ τὸ μὲν πτηνὸν σώζει ὁ ὀρνιθοθήρας ἀποσπῶν αὐτὸ καὶ ἐγκλείων εἰς κιγκλιωτὴν φυλακὴν τὸν ἄνθρωπον ὁμοῦς οὐδεὶς σπεύδει ν' ἀποσπάσῃ ἀπὸ τῆς δυστυχίας. Οἱ φίλοι αὐτοῦ ὡς φαντάσματα καὶ σκιαὶ ἠφανίσθησαν· οἱ ἐχθροὶ γελῶσιν· οἱ δὲ λοιποὶ, ἂν μὴ ὑβρίζωσι, χαίνουσιν ὁμοῦς ἀδιάφοροι. . . Μάτην ζητεῖ στήριγμα πρὸς τὰ κάτω κρεμαμένη ἡ κεφαλή σου· τὸ αἶμα καταβαίνει, συμπυκνοῦται, σὲ πνίγει. . . Ἀπέβαλες πᾶσαν αἴσθησιν, παρεφρόνησες, ἐνεκρώθης· — οὐδεὶς πλησιάζει. . .

Τὴν εὐτυχίαν θεωρῶ ἀφρόν, τὴν δυστυχίαν τρύγα τοῦ οἴνου. — Ὅσῳ καὶ ἂν εὐτυχήσης, ἄνθρωπε, μὴ βουκοληθῆς· ἡ δυστυχία τελευταία σταθερῶ ποδὶ σὲ περιμένει· ἀνοικταῖς ἀγκάλαις σὲ δέχεται καὶ στιβαροὶ βραχίονες σὲ περισφίγγουσι. — Μάτην ἀγωνιᾷς, πνίγεσαι καὶ περισπαίρεις. . . Εἶναι πιστὴ ἐρωμένη ἡ δυστυχία καὶ ὑπὸ ἐρωτος σφοδρῶς εἰς σὲ προσκολλάται, διὰ δὲ τῶν πολλῶν πλοκάμων περιβάλλουσα τὸν τράχηλόν σου, συσφίγγει αὐτοὺς καὶ σ' ἔλκει πρὸς ἑαυτὴν μικρὸν μὲν κατὰ μικρὸν, ἀλλ' ἀσφαλῶς καὶ βεβαίως. — Καταδιώκεις τὴν εὐτυχίαν ἀπὸ νεαρῆς σου ἡλικίας, — καὶ φεύγει, φεύγει, . . φεύγει ἀδιακόπως! Διέρχεται τέλος πάντων ἐνώπιόν σου καὶ ἀνεζωσμένος τρέχεις κατόπι· — φθάνεις εἰς ἀπίστασιν ἐνὸς βήματος, ἀρπάζεις αὐτὴν ἀπὸ τῆς κόμης. . . Βαβαὶ τοῦ κακοῦ! Ἡ εὐτυχία εἶναι φαλακρά! . . ἐφόρει φενάκη! . .

Μήτηρ κοῦφος καὶ ἀφροντὶς ἡ εὐτυχία ἐγκαταλείπει τὸ τέκνον αὐτῆς μόνον, ἄνευ στηρίγματος εἰς τοὺς δρόμους. — Ἐπιμελής τροφὸς ἡ δυστυχία, δρᾷται στιβαρῶς, φοδουμένη μὴ τὸ παιδίον πέσῃ, τὸ κράσπεδον τοῦ χιτῶνος αὐτοῦ. — Καὶ ἂν διαφύγῃς, ἐπ' ἐλάχιστον μόνον διαφεύγεις τὸν ἄγρυπνον αὐτῆς ὀφθαλμόν.

Καὶ πρὸς πατέρα καὶ πρὸς μητέρα θὰ μειδιάσης, ἄνθρωπε, καὶ ἀδελφοὺς καὶ ἐρωμένην γυναῖκα θὰ ἀσπασθῆς, — ἀλλὰ καὶ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα θὰ κλαύσης, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τὴν γυναῖκα θὰ στερηθῆς. — Μόνος ὁ Χάρων ἐνώπιόν σου περιχ-

ρῆς ζῆ. Θέλεις τὸν θάνατον; — Εἶναι ἄρα γε εὐτυχία ἡ δυστυχία ὁ θάνατος; Ἀρὰ γε ὁ ἀποθανὼν « μὴδὲν ἔστι, μὴδ' αἰσθησὶν μηδεμίαν μηδενὸς ἔχει; ἢ, κατὰ τὰ λεγόμενα, ὁ θάνατος μεταβολὴ τις τυγχάνει οὔσα καὶ μετοίκησις τῆς ψυχῆς τοῦ τόπου τοῦ ἐνθένδε εἰς ἄλλον τόπον; » — Ἄλλ' εἴτε ὕπνον, εἴτε μετοίκησιν εἰς τόπον χλοερὸν ἄνευ λύπης καὶ στεναγμῶν, τὸν θάνατον λέγω κέρδος καὶ μέγιστον ἀγαθόν, τὸν θάνατον λέγω εὐτυχίαν. . .

Σ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΠΑΛΑΜΑ.

Πρὸ τινος καιροῦ ὁ ἐντιμὸς Κ. Θεμιστοκλῆς Γρηγορίου Παλαμᾶς ἐχορήγησεν ἡμῖν φιλοφρόνως ἀπογραφὸν ἑλληνικῆς ἐπιστολῆς περιπαθοῦς καὶ γλυκαίας, ὑπὸ προσώπου σεβαστοῦ, τοῦ ἀοιδίμου Παναγιώτου Παλαμᾶ, πρὸς τὸν περικλεέστατον Εὐγένιον τὸν Βούλγαριν, διὰ προσώπων ἀξιολόγων ἀπευθυνομένης, καὶ περὶ σπουδαῖον ἀντικείμενον στρεφομένης. — Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ὡς μνημεῖον ἀξιόλογον σπεύδομεν ἵνα διὰ τῆς Πανδώρας δημοσιεύσωμεν, ὑποκενοῦντες τὴν ἀμιλλαν τῶν ἐγγόνων καὶ τῶν συμπατριωτῶν τοῦ σοφοῦ ἐκείνου διδασκάλου, ἐπὶ τῷ δημοσιεύσει καὶ ὅ,τι ἄλλο ἐγγράφον ἢ ἀπομνημόνευμα κεῖται ἐν τοῖς διασωθείσιν ἐγγράφοις τῶν, διότι ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἀνήκουσιν εἰς τὸ πτωχὸν ταμεῖον τῆς νεωτέρας ἐθνικῆς ἡμῶν ἱστορίας. Διὰ δὲ τῆς διασώσεως αὐτῶν οὐ μόνον ἐκπληροῦμεν καθήκον ἱερὸν πρὸς τοὺς ἀοιδίμους ἐκείνους εὐεργέτας, ὅσοι πρὸς φωτισμὸν τῶν ὁμογενῶν ἐξέτελεσαν καὶ πλεον τῶν ἐνότων, οὐ μόνον ὑποθάλλομεν τὰς πρὸς τὴν ἡμετέραν φυλὴν πολυτίμους συμπαθείας τῶν Εὐρωπαίων, ἐκθέμενοι τὰς οὐχὶ μικρὰς ἀρετὰς καὶ ἐκδουλεύσεις τῶν προγενεστέρων Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ τὸ πρὸς ἐκείνους σέβας ἐμπνέομεν εἰς τὰ στέρνα τῶν νεωτέρων ὁμογενῶν λογίων, καὶ καταισχύνομεν τοὺς οἰκτροὺς δοκησισόφους, οἵτινες ἐκ τῆς Εὐρώπης ἐπανακάμπτοντες πεποικιλμένοι διὰ τοῦ ψιμμυθίου τῆς ἡμιμαθείας, ἀποδίδουσιν ὡς ὁ κριὸς τὰ τροφεῖα πρὸς τὴν γενέτειραν, θεωροῦντες καὶ διακηρύττοντες ὡς σκύβαλλα ἅπαντας τοὺς προχρηματίσαντας μύστας καὶ γεωργοὺς τῆς ἑλληνικῆς παιδείας, καὶ χλευάζοντες τοὺς ἐπιζῶντας λογίους ὁμογενεῖς, ὡς ἐτώσια ἄχθη ἀρούρης· καὶ τοῦτο, διότι οὐκ εἶδον ἐκείνοι ὅποιος εἶδον οἱ πεφωτισμένοι οὗτοι εὐρωπαϊκὰς πόλεις καὶ ἐκπαιδευτικὰς στοὰς, καὶ οὐκ ἐνωτίσθησαν ξένα ῥήματα, ξένα διδάγματα, ξένα δόγματα καὶ διατυπώσεις.

Εὐτυχῶς καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς ἐλευθέρως Ἑλ-

λάδος, εὐάριθμοι ἐπὶ τοῦ παρόντος βόσκουσι τοιοῦτοί τινες ὄντες, καὶ ὡς ἐξαμβλώματα τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς θεωροῦνται πρὸς τῶν ἐξεργόνων καὶ πράγματι πεπαιδευμένων ὁμογενῶν. Ὁ εὐγενὴς καὶ μετρίφρων λόγιος Ἕλληνας, ὁ ἐν ταῖς σπουδαῖς του μὴ ὑποπεσὼν εἰς τοῦ Ἰξίωνος τὸ πάθημα, εἰς τὰς κρίσεις του περὶ τῆς ἀξίας τῶν προγενεστέρων προγόνων του ἐμβλαπτόμενος ἐξετάζει τὰς περιστάσεις, ὑφ' ὧν ἐκεῖνοι περιστοιχίζοντο, καὶ ὁ τὴν ὄψιν ταύτην παρατηρῶν καὶ κρίνων, καθορᾷ μετὰ εὐγενοῦς θαυμασμοῦ, ὅτι καθ' ὅλον τὸ πονηρὸν διάστημα ὃ διήλθεν ἡ Ἑλλάς ἀπὸ τῆς τελευταίας βυζαντινῆς ἐποχῆς ἀρχόμενος, ἡ σοφία εὗρε μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων μύστας καὶ θεράποντας πλείστους, καὶ ἐναθρονομένους πρὸς τοὺς μύστας ἐκείνους εὐγνωμονεῖ ὁ γνήσιος Ἕλληνας, ἀφορῶν οὐχὶ εἰς τὸ μέγεθος τῶν πεπραγμένων, ἀλλ' εἰς τὸν ἐνθερμον ζῆλον, δι' οὗ ἐν τοιοῦτω πολιτικῷ ἀύχμῳ, καὶ ἐν ἁλλείψει τῶν ἀρότρων τῆς νέας μεθόδου ἐκαλλιέργησαν πλείστας ὕσας ἑλληνικὰς χέρσους, καὶ ἐκ τῶν γεωπονικῶν ἐργασιῶν τῶν πλείστον μέρος τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς ἐποτίζετο διὰ νοερᾶς τροφῆς ὅχι μὲν ἀφθόνου, ἀλλ' ἀναλόγου καὶ καθαρουργοῦ ἐκ τοῦ μολύσματός τῆς κακοηθείας, τῆς κακοδοξίας καὶ τῆς ἀντεθνικότητος. Δημοσιεύοντες τὴν ἐπιστολὴν ταύτην προτάττομεν σύντομον βιογραφικὴν ἔκθεσιν τοῦ προμνησθέντος ἐπιστολογράφου· διότι καθ' ὅσον γνωρίζομεν οὐδεὶς μέχρι τοῦδε τῶν ἡμετέρων ἔγραψε τι ἐκ προθέσεως περὶ τοῦ ἀξιωματικῆς καὶ ἀξιοχρήστου αὐτοῦ σοφοῦ Ἑλλήνου.

Βιογραφία.

Ἀπὸ οὐχὶ εὐκαταφρονήτου παραδόσεως ποριζόμεθα, ὅτι ὁ αἰετὶς Παναγιώτης Παλαμᾶς ὑπῆρξε γόνος τῆς Θεσσαλίας, ἀναγομένης τῆς προγονικῆς του καταγωγῆς εἰς τὸν γενάρχη, ἐξ οὗ καὶ ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς κατήγετο. Ἱστορικῶς οὗτος παρουσιάζεται εἰς τὸν φιλολογικὸν κόσμον κατὰ τὸ 1751. διατρίβων ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀνὴρ εὐρείας παιδείας κάτοχος ἐπιφανόμενος. Ἀγνωστοὺς τὴν σχολὴν εἰς ἣν ἐξεπαιδεύθη τεκμαιρόμεθα, ὅτι πρῶτος διδάσκαλος αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁ ἱερομόναχος Θεοφάνης, ὁ κατὰ τὴν παιδικὴν καὶ νεανικὴν ἡλικίαν τοῦ Παλαμᾶ, καὶ μέχρι τοῦ 1750 εὐδοκίμως σχολαρχῶν εἰς τὴν πόλιν τῆς Θεσσαλίας, τὸ Τύρναβον, καὶ τούτου ἀκροατὴς γενόμενος μετέβη πρὸς ἐπαύξην τῶν γνώσεών του εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου διδάσκων καὶ διδασκόμενος (1) κατέστη καὶ

(1) Ὁ ἀξιότιμος Κύριος Σπυρίδων Τρικούπης (Ἱστορ. Ἑλλήν. ἐπαναστάσεως Κεφ. Μ') γνωματεύει ὅτι ὁ Παλαμᾶς ἐξῆλθε τὰ ἑλληνικὰ ὑπὸ τὸν Νεόφυτον Κασσακλουβίτην κατὰ τὸν Ἄθωνα, ἔπειτα ἀναμειβαστὸν ἐστὶ· διότι ὁ Νεόφυτος οὐκ ἐδίδαξεν αὐτόν, ἀλλ' εἰς Κωνσταντινούπολιν περὶ τὰ μέσα τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, καὶ ἴσως ἐκεῖ ἀκροάσθη ὁ Παλαμᾶς τῶν παραδόσεων τοῦ ἀξιότιμου διδασκάλου.

ἀνεδείχθη δικακεκριμένος μεταξὺ τῶν τότε γραμματικῶν, καὶ ὡς τοιοῦτος ὡς λύχνος ἐπὶ τὴν λυχνίαν ἐτέθη ἐκλεχθεὶς καθηγητὴς τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν τῇ τότε ὑπὸ αἰσιωτάτους ὀνόμας ἰδρυθείσῃ εἰς τὸν Ἄθωνα οἰκουμένην Ἀκαδημίᾳ· ἔχοντες δὲ πληροφορία ὅτι ὑπεροδοκοντούτης γενόμενος μετέστη τῶν γηίνων κατὰ τὸ 1803, τιθέμεθα τὴν γέννησιν αὐτοῦ περὶ τὸ 1722.

Τῆς ῥηθείσης οἰκουμένης Ἀκαδημίας διευθυνομένης εὐκλεῶς πρὸς τοῦ σοφωτάτου Εὐγενίου ἀπὸ τοῦ 1753 μέχρι τοῦ 1759, ἑκατοστῆς μαθητῶν συνέβρεον καὶ ἐφοίτων πανταχόθεν τῆς Ἑλλάδος, οἱ μὲν πρεσβύτεροι ἀκροώμενοι τῶν τοῦ Εὐγενίου ἐπιστημονικῶν παραδόσεων, οἱ δὲ νεώτεροι, τῶν τοῦ ἡμετέρου Παλαμᾶ γραμματικῶν μαθημάτων, καὶ πάντες ἐκεῖνοι ἐπὶ τὸ πατριωτικώτερον καὶ χριστιανικώτερον ἐποδηγετοῦντο πρὸς τῶν τοιοῦτων ἐριτίμων καθηγητῶν· ἀλλ' ἀτυχῶς ἡ τῆς φουλότητος βλασφημία ἐνεσκήψασα εἰς ἀμαρῶσιν τῶν καλῶν, ἐπήνεγκεν ὡς μὴ ὄφειλε τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Εὐγενίου κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1759, καὶ τὴν συνέπειά τουτοῦ ἀπονάρκωσιν τῆς τοσοῦτον ἐθνοφελούς ἐκείνης σχολῆς, προεξάρχοντος εἰς τὸ κακὸν τοῦτο, τοῦ θερμότερου ἰδρυτοῦ τῆς, τοῦ πρώην Πατριάρχου Κυρίλλου, καθὰ περιστάτωμένως ἀναπτύσσεται ἐν τῇ πρὸς τὸν Παναγιώτατον ἐκεῖνον ἐπιστολῇ τοῦ ῥηθέντος Ἑλλήνου Φιλονόστου, ἐν εἰδεί ἀπολογίας ἀπὸ Θεσσαλονίκης ἀπευθυνθείσα (Συλλογ. ἀνεκδότ. συγγραμμάτων τοῦ Εὐγενίου πρὸς Γ. Αἰνιᾶνος).

Ἐν τῇ ἐπιστολῇ ἐκείνῃ παρατηροῦμεν ὅτι ὁ ἀείμνηστος Εὐγένιος καταφέρεται πρὸς τοὺς ἄλλοις καὶ κατὰ τοῦ ἡμετέρου Παλαμᾶ διὰ τῶν λέξεων τούτων «Καὶ ἐστασίαζον (οἱ φοιτηταὶ) ὑπὸ τοῦ γραμματικοῦ Παναγιώτου διεγειρόμενοι μετὰ τὰ κρύφια αὐτοῦ ἐπιχειρήματα, τὰ ὁποῖα δὲν τὴν λανθάνουσιν. Ἀλλ' ἐπειδὴ μεταξὺ τῶν πολλῶν καὶ σπανίων ἀρετῶν καὶ προτερημάτων του, ὡς ἄνθρωπος εἶχεν ὁ αἰετὶς Εὐγένιος καὶ ἐλαττώματα, τὸ δέξυθμον καὶ τὸ εὐπιστον εἰς τὰς διαβολὰς καὶ τὰς συκοφαντίας, πιστεύομεν ἀδιστακτικῶς, ὅτι τοιαύτη διαγωγή τοῦ Παλαμᾶ πρὸς τοιοῦτον διδάσκαλον καὶ συνάδελφον ὑπῆρξεν ἀνυπόστατος· καὶ τοῦτο καταδηλοῦται ἐκ τῶν ὑστέρων, διότι ὁ φιλόπατρις Παλαμᾶς δυσανασχέτων κατ' ἐκείνων, οἵτινες ἐγένοντο αἰτίαι τῆς στάσεως τῶν μαθητῶν καὶ τοῦ ἀδικήματος πρὸς τοιοῦτον ἐθνοφελέστατον ἄνδρα, ὁποῖος ἦν ὁ Εὐγένιος, ἅμα ἀκούσας τὴν ἀντικατάστασιν ἐκεῖνου διὰ τοῦ Νικολάου Ζαζζούλη, δέδωκε καὶ αὐτὸς τὴν παρτίτησιν του, καὶ ἀποχωρήσας ἐκ τοῦ Ἄθωνος παρουσιάζεται τὸ 1760 εἰς τὸ Μεσολόγγιον, πόλιν τότε εὐκνηθοῦσαν ἐπὶ ναυτικῇ καὶ ἐμπορικῇ ἀξίᾳ. Ἡ παρτίτησίς του δὲ αὕτη καὶ ἄλλα τινὰ φαί-

νόμενα διαβεβίωσαν τὸν Εὐγένιον περὶ τῆς ἀθωότητος καὶ τῆς εὐκρινείας τοῦ πρώην συναδέλφου καὶ φίλου του, μεθ' οὗ δι' ἀλληλογραφίας φιλικώτατα συνεδέετο, ὡς ἐκ πολλῶν ὄρων καὶ φράσεων τῆς ἐπισυναπτομένης ἐπιστολῆς τοῦ Παλαμᾶ ἐπιδηλοῦται.

Φιλόμουσοι καὶ φιλόκκλοι οἱ Μεσολογγίται ὄντες ἔσπευσαν νὰ ἀποκαταστήσωσι σχολάρχην τῆς κοινωσυντηρήτου σχολῆς τῶν τὸν Παλαμᾶν, ὅστις τὴν θέσιν αὐτὴν ἀποδεχθεὶς ἀνεδείχθη μετ' ὀλίγον καὶ συμπολίτης, νυμφευθεὶς μετὰ τινος νεάνιδος ἐκ τῶν εὐπατριδῶν, καὶ τὴν σχολαρχίαν ἐτήρησεν ἀδιαλείπτως μέχρι τοῦ 1800, τεσσαρκακονταετὶν δόλοκληρον, ὅτε ὑπὸ τοῦ γήρατος πιεζόμενος ἀπεχώρησεν ἀντικατασταθεὶς ἐπαξίως πρὸς τοῦ δευτεροτόκου υἱοῦ του Γρηγορίου, διότι ὁ πρωτότοκος Ἰωάννης ἀποδημῶν κατεῖχε θέσιν καθηγητοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν· ἀπεβίωσε δὲ πλήρης ἡμερῶν μετὰ δύο ἔτη τῆς ἀποχωρήσεώς του.

Ἡ Παλαμαῖα σχολὴ ἀπὸ τῆς πρώτης ἐνδρυσείας τῆς παρήγεν ἐπ' εὐλογίας τοὺς νοερούς καρπούς, ἔχουσα κατὰ καιρὸν φοιτῶντας περὶ τοὺς 300 ἀκροατάς, Αἰτωλοὺς, Ἀκαρνανάς, Πελοποννησίους, Ἑπτανησίους καὶ ἄλλους ἐξ ἄλλων ἑλληνικῶν χωρῶν· διότι ὁ σχολάρχης μετὰ πατριωτικοῦ ζήλου ἐδίδασκεν οὐ μόνον τὰ καλὰ γραμματικὰ εἰς πραγματικὴν σημασίαν, ἀλλὰ καὶ θεμελιώδεις φιλοσοφικὰς γνώσεις μετέδιδε τοῖς προκεχωρημένοις (καθότι καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ πρὸς τῷ Εὐγενίῳ ἐγένετο τῆς φιλοσοφίας ἀκροατὴς), καὶ πρὸς τοῦτοις ἤρθευεν ὡς ἀναπόφευκτα ἱκανὰ τῆς Θεολογίας νάματα, καὶ ἀρετῆς καὶ πατριωτισμοῦ αἰσθήματα ἐνέπνεε. Χαλαρωθείσης τῆς σχολῆς ἐκείνης ἀπὸ τοῦ 1769—1775, ὅτε ἡ πόλις τοῦ Μεσολογγίου, καθὰ ἐκ τῆς ἱστορίας μνηθάνομεν, ἐγένετο ἀντικείμενον λεηλασίας καὶ αἰχμαλωσίας, συνεπεία τῶν κατ' αὐτῆς ἐπελθόντων διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης Ἀλβανῶν ληστῶν (ὑπερ περιπαθῶς ἐκτίθησι καὶ αἰνίττεται ἡ ἐπισυναπτομένη ἐπιστολῇ), ἀπαντῶμεν τὴν σχολὴν αὐτὴν ἐκ νέου ἀναθάλουσαν καὶ μᾶλλον τῆς πρώτης περιόδου εὐκνηθοῦσαν. Ὅποσοι καὶ ὅποιοι τελειόφοιτοι τῆς σχολῆς ταύτης ἐξῆλθον κατὰ τὴν πρώτην αὐτῆς περίοδον ἄγνωστοι εἰσὶν ἡμῖν· ἐκ δὲ τῶν τῆς δευτέρας περιόδου ἀπὸ σημειώσεως τοῦ Κυρ. Θ. Παλαμᾶ, καὶ τοπικῶν τινῶν παραδόσεων ἀρυσθέντες τινὰς ἐξ αὐτῶν, συγκεκροτημένους βαθείαις γραμματικαῖς καὶ φιλολογικαῖς γνώσεσι, καὶ ἐθνωφελεῖς ἀπὸ καθέδρας καὶ πατριωτικῆς προθέσεως ἀνεδείχθέντας, ἐθεωρήσαμεν οὐχὶ περιττὴν τὴν ἐνταῦθα περιληπτικὴν βιογραφίαν αὐτῶν, ἵνα καταδηλώσωμεν αὐτοὺς τῷ φιλολογικῷ κόσμῳ· διότι, ἐξαιρουμένων δύο ἢ τριῶν οὗς μνημονεύει ὡς συγγραφεῖς ὁ ἀξιότιμος Ἄνδρ. Βρετὸς, οἱ λοιποὶ ἔμειναν

μέχρι τοῦδε ἀμνημόνευτοι· καὶ τοῦτο ποιοῦντες σκοποῦμεν νὰ κεντήσωμεν τὴν φιλοτιμίαν τῶν λογίων τῆς Αἰτωλοακαρνανίας, ὅπως γράψωσι περὶ ἐκάστου αὐτῶν πλείονα καὶ θετικώτερα, καὶ προσθέσωσι καὶ ἑτέροις τοιοῦτους λανθάνοντας ἡμᾶς.

Τοιοῦτος πεπαιδευμένος ὁποῖος ὑπῆρξεν ὁ ἡμέτερος Παλαμᾶς, οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι καὶ πραγματικαῖς καὶ συγγραμματα καὶ σχολία ποικίλα συνέταξε καὶ κατέλιπεν ἀνεκδότα· ἀλλὰ ταῦτα ὡς καὶ τὰ τῶν υἱῶν του ἀξιολόγητα πονήματα μετὰ πάσης τῆς βιβλιοθήκης αὐτῶν ἀπωλέσθησαν, ὡς ἐμάθομεν, κατὰ τὴν ἐκπόρθησιν καὶ καταστροφὴν τῆς περικλεοῦς πόλεως τοῦ Μεσολογγίου, συμβῆσιν περὶ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1825. ΘΕΣΠΡΩΤΟΣ.

(Ἔπεται τὸ τέλος)

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΑΖΗ Η ΜΑΖΙ.

Λέγει τις ἐν τῇ *Παλιγγενεσίᾳ* (29 Νοεμβρ. 1865), ὅτι τὸ *μαζὶ* παράγεται ἐκ τοῦ *μάζα*, καὶ ὅτι προτιμότερον νὰ γράφεται *μαζή*. Τὴν γνώμην ταύτην ἔδωκε πρὸ πολλοῦ ὁ Κοραῆς, θεωρήσας τὴν λέξιν δοτικὴν ἐπιρρηματικὴν κατὰ τὸ *κομιδῆ, σπουδῆ, σχολῆ*. (Ἀτάκτων τόμ. Α'. 175, 251, καὶ Β' 229.)

Ἀλλὰ καὶ ὁ Κοραῆς καὶ ἄλλοι ἐνόμισαν ὅτι παράγεται ἐκ τοῦ *μάζα* ἢ ἀνωτέρω λέξις, ἐκλήθησθησαν, καθ' ἡμᾶς· διότι κατὰ τὴν σημείωσιν τὴν καταχωρηθεῖσαν πρὸ ἐξ ἑτῶν ἐν τῷ 1' τόμῳ τῆς *Παρδώρας*, (σελ. 431), τὸ *μαζή* σύγκειται ἐκ τοῦ ἐπιρρηματικοῦ *μα* καὶ τῆς τελικῆς συλλαβῆς *ζε* τῆς σημαίνουσας κίνησιν *μαζε*. Ὅτι δὲ δὲν εἶναι εἰκασία ἀλλὰ ἀλήθεια ἐπεκλήθημεν τὴν ἐν ἱκρίᾳ κοινὴν ταύτην φράσιν «*Ἀγομεν μαζε*», κατὰ τὸ *Ἀθήραζε, Θήβαζε, θύραζε* καὶ τὰ παρόμοια. Διὰ τοῦτο ὁ Δουκάγιος εἰπὼν ὅτι τὸ *μαζή* παρεφάρη ἐκ τοῦ *μα* σὺν ἐπλησίαις πλέον τῶν ἄλλων εἰς τὴν ἀλήθειαν.

Ἐν ἱκρίᾳ περιεσώθησαν πολλαὶ λέξεις καὶ φράσεις τῆς ἀρχαίας· οὕτω λέγουσι κοινῶς οἱ χωρικοὶ «*Ἀγομεν τὰς βοῆς εἰς τὰς δεξαμενάς.*» Τὸ *sovrano* καὶ τὸ *sottovento* τῶν ναυτικῶν εἰσὶν ἐκεῖ ἄγνωστα· ἀντ' αὐτῶν δὲ λέγουσιν «*ἐξ ἀρέμου*» καὶ «*ὑπ' ἀρέμου*».

Ἐπειδὴ δὲ ὁ Πόγγος περὶ λέξεων δὲν εἶναι ἄσκοπον νὰ ὑπενθυμίσωμεν, ὅτι τὰ διάφορα γλωσσάρια ὅσα ἐδημοσιεύσαμεν καὶ ὅσα ἔχομεν πρὸς δημοσίευσιν ἀποτελοῦσι θησαυρὸν πολύτιμον πρὸς τοὺς φιλόλογους, καὶ διὰ τοῦτο εἰσὶν ἀξία μελέτης.

ΛΘΗΝΑΙΟΝ.

Τὰ ἀνηγνώσματα τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου, οὗ τινος τὴν σύστασιν ἀνηγγείλαμεν τὴν 4 Ἀυγούστου ἐν τῷ 369 φυλλαδίῳ, ἄρχονται τὸν Ἰαννουάριον τοῦ προσεχοῦς ἔτους. Ἰδοὺ δὲ ἡ περὶ τούτου εἰδοποίησις:

« Ἐν τῇ τελευταίᾳ συνεδριάσει τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου τοῦ Ἀθηναίου, γενομένης κληρώσεως, ἀνεδείχθη ἡ ἐξῆς σειρά τῶν διδασκόντων μελῶν: 1) Ι. Ν. Λεβαδέου, 2) Μ. Ρενιέρης, 3) Ε. Λάνδερρερ, 4) Δ. Στοῦμπος, 5) Κ. Παπαρρόγγουλος, 6) Ι. Α. Σούτσος, 7) Π. Καλλιγᾶς, 8) Σ. Α. Κουμκουδής, 9) Δ. Ν. Βερναρδάκης, 10) Ν. Αρχαγούμης, 11) Π. Παπαρηγόπουλος, 12) Π. Βράιλας Ἀρμένης, 13) Γ. Τερτσέτης, 14) Α. Πάλλης, 15) Γ. Παππαδόπουλος, 16) Α. Ρ. Ραγκαβῆς. Ἀπὸ τῆς κληρώσεως ταύτης ἐξηρέθη ὁ πανοσιολογιάτατος ἀρχιμανδρίτης καὶ καθηγητὴς κ. Α. Λυκουρῆος, οὗτινος τὸ μάθημα θέλει προηγηθῆ τῶν λοιπῶν.

» Ἄρχονται δὲ αἱ παραδόσεις τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου κατὰ τὴν κληρωθεῖσαν ταύτην σειράν τῇ 2 Ἰανουαρίου 1866 ὥρα 2 μ. μ., ἐν τῇ αἴθουσῃ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐκπαιδευτηρίου τοῦ κ. Γ. Γ. Παππαδοπούλου, κειμένου ὑπισθεν τῆς Συναίως ἀκαδημίας.

» Ἐν Ἀθήναις τῇ 7 Δεκεμβρίου 1865.
» Ὁ πρόεδρος » Ὁ γραμματεὺς
» Α. Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗΣ. » Α. Ν. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ. »

Π Ο Ι Η Σ Ι Σ.
ΔΑΚΡΥΟΝ.

ΕΠΙ ΤΟΥ ΤΑΦΟΥ ΤΗΣ Α. Σ . . .
(ΕΚ ΤΟΥ ΒΥΡΩΝΟΣ.)

Πρὸς τ' ἄλλο ἡμισφαίριον ὁ ἥλιος πηγαίνει
Ἦ φύσις εἶναι ὡς νεκρὰ
Καὶ ἡ πανσέληνος ὡχρὰ,
Ἐπὶ βουνοῦ προβαίνει.
==
Κ' ἐμὲ τῆς λύπης θύελλα μοῦ ὁδηγεῖ τὸ βῆμα
Ἐδῶ ποῦ ἔδυσ' ἡ χερὰ,
'Νὰ ρίψω ἄνηθ' ὄροσερὰ
Σ' τὸ ἔρημόν τῆς μνήμα.
==
Ἦδὸν εὐώδες ἔκρυψε τὸ κρῦον τοῦτο χῶμα . . .
Τὸ σῶμά τῆς τὸ νεκρὸν,
Δι' ἐμὲ ὁμως καὶ νεκρὸν
Μοσχοβολεῖ ἀκόμα.

Ὡς ἤχος θείας μουσικῆς ἐσθέσθη ἡ πνοή τῆς!
Δὲν ἤρκεσεν ἡ καλλονή
Ἄλλ' οὔτε δέησις κοινὴ
'Νὰ σώσουν τὴν ζωὴν τῆς--

Οἶκτον ἂν εἶχε ὁ θάνατος, ἡ ἀλλαγὴν ἢ τύχη,
Δὲν ἤμην τόσον δυστυχῆς,
'Νὰ ψάλλουν πόνους τῆς ψυχῆς
Οἱ θλιβεροὶ μοῦ στίχοι.

Καὶ διατὶ ὀδύρομαι; ἢ δ' ἡ ψυχὴ ἐκείνη
Εἰς κῆπον τέρψεων σκιρτᾷ
Καὶ μὲ ἀγγέλους συμπειτᾷ
Ἐν σταθερᾷ γαλήνῃ.

Ὅποταν τις ὀρφανισθῆ, τῆς ψυχικῆς χαρᾶς του,
Τὴν στέρησιν ἅς λυπηθῆ,
Μωρὸς πλὴν εἶναι ἂν μεμφοθῆ
Τὴν πρόνοιαν τοῦ Πλάστου . . .

Φύγε μακρὰν ἀπὸ ἐμὲ ἀμφίβολος ἰδέα . . .
Δὲν ἀπιστῶ εἰς τὸν Θεὸν
Θὰ τὴν ἰδῶ εἰς τὸν Οὐρανὸν
Πάλιν νὰ ζῆ ἀκμαία.

Ἄλλ' εἰς τὸν νοῦν μου φέρουσα τόσον χαρίτων πλῆθος,
Ἦ μνήμη τῆς ἡ ἱερᾶ,
Πληροὶ μὲ δάκρυα πικρὰ
Τὸ ἔρημόν μοῦ στῆθος.
24 Ὀκτωβρίου 1865. Π. Σ.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ.
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 15, 1865.

Μετὰ τὴν σύστασιν τοῦ ὑπουργείου, τὸ ὅποσον ἀνηγγείλαμεν τὴν 4 τοῦ μεσοῦντος, ἐπῆλθε πολιτικὴ τις γαλήνη. Ὁ τυρῶν τοῦ τύπου ἐκόπασεν· ἐκ τῶν μερίδων αἱ μὲν συζυμοῦνται, αἱ δὲ ἀναζυμοῦνται· τῶν θερμῶν πατριωτῶν αἱ ὑπαίθριοι ἀλλὰ καὶ δυσαιθριοὶ δημηγορίαι διεκόπησαν, καὶ τῆς βουλῆς τῶν ἑκατὸν ἑβδομηκοντα ὀκτώ αἱ συζητήσεις ἐστράφησαν περὶ νομοθετικὰ θέματα· οὐδεὶς μέχρι τοῦδε λόγος ἐν τῷ βουλευτηρίῳ περὶ αἰτιῶν ἀκμῆς καὶ παρακμῆς, πτώσεως καὶ ἀναστάσεως ὑπουργείων. Εὐδαίμων ἐποχὴ καθ' ἣν δὲν ἔχομεν ἀνάγκην ἱστοριογράφου! Καὶ ἂν τοῦ ταμείου δὲν ἦσαν καὶ αὐταὶ αἱ ἐσχαταὶ γωνίαι κεναί, καὶ ἂν ἡ ληστεία δὲν ἐμαίνετο συλλαμβάνουσα Ἄγγλους ἐν Ἀκαρνανίᾳ καὶ ἀποκεραλίζουσα λογικὰ μὲν ὄντα ἐν Φθιώτιδι, ἄλογα δὲ ἐν Ἀττικῇ, σύμπαντες τῶν Ἑλλήνων οἱ παῖδες, οὐχὶ μόνοι οἱ ἐν τῷ ἀθηναίῳ θεάτρῳ συναθροί-

σθέντες, ὡς ἐξ ἐνὸς στόματος θ' ἀνεβῶων ἀγαλλομένῳ ποδὶ μετὰ τῆς Μαρίας τοῦ καθηγητοῦ Κ. Βερναρδάκη «Δόξα πατρί!»

Ἄλλὰ πολλάκις δυστυχῶς ἡ γαλήνη προμηνύει θύελλαν. Καὶ μὲν τὴν δεινὴν τρικυμίαν διαδέχεται πολλάκις αἰφνιδία καὶ ἀπροσδόκητος κατάπαυσις τῶν ἀνέμων, καὶ ἡ φύσις πᾶσα βυθίζεται εἰς βαθεῖαν σιγὴν, σιγὴν ἀναγεννώσαν τὰς ἐλπίδας· ἀλλ' ἡ ἡρεμία δὲν διαρκεῖ δυστυχῶς· διότι τὰ νέφη, συμπυκνούμενα ἐν τῷ βραχέϊ τούτῳ διαστήματι, ἐκρήγνυνται μετὰ πάταγος, καὶ ἐξερέγονται ἀνηλεῶς κεραυνοὺς καὶ ὑετὸν καὶ χάλαζαν. Ἄλλ' ἅς μὴ γινώμεθα μάντιες κακῶν· ἅς ἐλπίσωμεν ὅτι τὸ σωτήριον 1866 ἔτος ἔσεται ἀληθῶς σωτήριον εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀμήν.

Ἡ βουλὴ ἐνησχολήθη καὶ εἰς τὸ περὶ ἀφομοιώσεως τῆς Ἑπτανήσου· διώρισε δ' ἐπὶ τούτῳ ἐπιτροπὴν ἵνα σκεφθῆ καὶ προτείνῃ τὸν τρόπον. Ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ προσεχοῦς ἔτους δὲν συνεζητήθη εἰσέτι· λέγεται δὲ ὅτι τὸ ὑπουργεῖον κατώρθωσεν ἐλάττωσιν τῶν δαπανῶν μέχρι δύο ἑκατομμυρίων δραχμῶν.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΑΝΤΙΠΑΛΟΙ ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΓΕΝΝΑΙΟΤΗΤΑ. Ὁ Χατέμ-Ταῖς ἡγεμὼν τῆς Ἀραβίας, ἦτο τοσοῦτω γνωστὸς ἐπὶ γενναιοδωρίᾳ, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ ἰσχυρότεροι μονάρχαι ἐφθόνουν τὴν φήμην αὐτοῦ. Ὁ δὲ Σουλτάνος τῆς Δαμασκοῦ, ἐπιθυμῶν νὰ βεβαιωθῆ ἂν ἦσαν ἀληθῆ τὰ ἀδόμηνα, ἔστειλεν ἓνα τῶν ἀνατέρων ἀξιωματικῶν κομίζοντα εἰς αὐτὸν λαμπρὰ δῶρα. Παρεκάλει δὲ συγχρόνως νὰ προμηθεύσωσιν αὐτῷ εἴκοσι καμήλους ἐχούσας ἐρυθροὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἐρυθρὰς τρίχας. Σημειωτέον δὲ ὅτι αἱ καμήλοι τοῦ εἶδους τούτου εἶναι σπανιόταται καὶ μεγάλης ἀξίας. Ὁ Χατέμ προσέταξεν εὐθὺς νὰ περιέλθωσιν τὴν ἔρημον καὶ νὰ φέρωσιν ὅσας τοιαύτας καμήλους συναντήσωσιν, ὑποσχεθεὶς νὰ πληρώσῃ διπλασίαν τὴν ἀξίαν αὐτῶν. Οἱ Ἀραβες, βέβαιοι ὄντες ὅτι θὰ λάβωσιν τὴν ὑποσχεθεῖσαν ἀμοιβὴν, ἔφεραν ἑκατὸν καμήλους, τὰς ὁποίας ἔστειλεν ὁ ἡγεμὼν πρὸς τὸν Σουλτάνον, δαψιλεύσας καὶ πρὸς τὸν ἀξιωματικὸν πολλὰ ἄλλα δῶρα. Ὁ Σουλτάνος τῆς Δαμασκοῦ θαυμάσας τὴν τόσῃ πολυτέλειαν, ἠθέλησε νὰ υπερβῆ αὐτὴν, καὶ ἀνταπέστειλε πρὸς τὸν Χατέμ τὰς ἰδίας καμήλους ἐχούσας φορτίον πολυτίμων ὑφασμάτων. Ὁ Χατέμ κλάσας εὐθὺς τοὺς Ἀραβας τοὺς εὐρόντας τὰ περίεργα ἐκεῖνα ζῶα, ἐδώρῃσεν αὐτὰ μετὰ τῶν φορτίων. Τούτο μαθὼν ὁ ἡγεμὼν τῆς Δαμασκοῦ ὠμολόγησεν ἑαυτὸν ἡττηθέντα.

ΓΑΛΛΙΔΕΣ ΚΑΙ ΑΓΓΛΙΔΕΣ. Ἰδοὺ πῶς κρίνει Ἄγγλος τις συγγραφεὺς, ὁ Sherlok, τὰς Γαλλίδας καὶ τὰς Ἀγγλίδας. «Ὅταν βλέπῃς Γαλλίδα εἰσερχομένην εἰς αἶθουσαν, τὸ πρῶτον πρᾶγμα τὸ ὅποσον ἐλκύει

τὴν προσοχὴν σου εἶναι ὅτι περιπατεῖ, ἴσταται, ἔχει περιπεποιημένους τοὺς πόδας καὶ τὴν κεφαλὴν, τὸ ἔνδυμα κομψὸν καὶ εὐπρεπές· κάλλιον πάσης ἄλλης γυναικός.

Ὅταν δὲ μιλῆ φαίνεται ὅτι προσωποποιεῖ τὴν τέχνην τοῦ ἀρέσκειν. Οἱ ὀφθαλμοί, τὰ χεῖλη, αἱ λέξεις, τὰ κινήματα αὐτῆς σὲ καταγοητεύουσιν. Ἡ ὀμιλία αὐτῆς εἶναι ἐρασμιωτάτη, ἡ φωνὴ πλήρως χάριτος, καὶ ἐρμηνεύει μετὰ πολλῆς κομψότητος καὶ τὴν ἀνοπωτέραν φράσιν· ὁσᾶκις δὲ θέλῃ, καὶ ἔννοεῖ τὴν εἰρωνίαν, καὶ μεταχειρίζεται λεπτότατον εἰρωνικὸν ὕφος ὀξύτερον πάσης ἄλλης γυναικός.

Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῆς σπινθηροβολοῦσι πνεῦμα, καὶ χαριεστάτας ἀστείότητας ἐξακοντίζει ἡ φαντασία αὐτῆς. Διηγουμένη δὲ ἱστορίαν τινὰ εἶναι ἀμίμητος· τὰ κινήματα τοῦ σώματος καὶ ὁ τόνος τῆς φωνῆς αὐτῆς εἶναι καὶ φυσικὰ καὶ χαριεστάτα. Γλυκεῖα τις ζωηρότης διειρηθεῖ αὐτῇ πάντοτε εὐδιάθετον καὶ εὐθυμον· μόνον δὲ σκοπὸν τοῦ βίου αὐτῆς ἔχει τὸ ἀρέσκειν εἰς τοὺς ἄλλους καὶ τὸ ν' ἀρέσκωσιν αὐτὴν οἱ ἄλλοι. Ἡ ζωηρότης αὐτῆς παρομοιάζει ἐνίοτε φρενῶν ἔκστασιν· καὶ ὁμως καὶ κατ' αὐτὰς εἶτι τὰς στιγμὰς εἶναι εὐάρεστος.

Αἱ δὲ Ἀγγλίδες κατὰ πολλὰ ἄλλα ὑπερβαίνουσι τὰς Γαλλίδας, ὡς καὶ αἱ Γαλλίδες κατὰ πολλὰ ἐπίσης ἄλλα ὑπερβαίνουσιν ἐκεῖνας. Αἱ Ἀγγλίδες εἶναι αἱ κάλλιστα ὑπὸ τὸν οὐρανὸν συμβίαι· καὶ ἐντροπὴ εἰς τοὺς ἄνδρας ἐκείνους οἵτινες γίνονται κακοὶ σύζυγοι αὐτῶν.

ΒΙΒΛΙΑ. Ἡ βιβλιογραφία εἶναι ὁ μίτος ὁ ὀδηγὼν ἡμᾶς εἰς τὰ ἀναρίθμητα προϊόντα τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦς, ὅθεν καὶ πρόξενος γίνεται μεγάλης ὀφειλῆς πρὸς πάντας τοὺς γράφοντας, ἢ τουλάχιστον τοὺς ἔχοντας κλίσιν τινὰ πρὸς τὴν φιλολογίαν, καὶ πάντας τοὺς θέλοντας νὰ σχηματίσωσι βιβλιοθήκην, ἢ ἀπλῶς ἐπιθυμοῦντας νὰ πληροφορηθῶσι περὶ τῆς ἀξίας ἢ σπανιότητος βιβλίου τινός.

Ἡ ἐκλογή τῶν βιβλίων ἐγενεῖν ἀντικείμενον σπουδαιοτάτης μελέτης, καὶ δὲν εἶναι δύσκολον νὰ ἐννοήσωμεν τὸν λόγον.

Ἰπελογίσθη κατὰ προσέγγισιν ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν βιβλίων, ἅτινα παρήγαγεν ἡ τυπογραφία ἀπὸ τῆς ἐφευρέσεως αὐτῆς, ἀναβαίνει εἰς 3, 277, 764, 000 τόμους, ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι πᾶν σύγγραμμα ἐξεδόθη εἰς 300 ἀντίτυπα, κατὰ μέσον ὄρον, καὶ ὅτι ταῦτα πάντα σώζονται. Κατὰ τὸν συμπερασμὸν τοῦτον, δίδοντες εἰς ἕκαστον τόμον ἓνα μόνον δάκτυλον πάχους, ἂν θέσωμεν αὐτοὺς τὸν ἓνα εἰς τὰ πλάγια τοῦ ἑτέρου εἰς τὴν αὐτὴν γραμμὴν, θέλουσι καταλάβει διάστημα 48,207 λευγῶν, ἢ ὀλίγον τι πλεῖον τοῦ διπλασίου τῆς περιφερείας τῆς γῆς. Λογίζοντες ἂνὰ τρεῖς δακτύλους δι' ἕκαστον σῶμα τῆς ἀγίας Γραφῆς θέλομεν ἀποτελέσει γραμμὴν 750 λευγῶν· προσθέτοντες δὲ καὶ τὸ Imitation de

Jésus-Christ, αὐτὸς ἐθέλουσιν αὐξήσῃ κατὰ πενήκοντα. Ἐκ τῶν ὑπολογισμῶν τούτων ἐξάγεται ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν βιβλίων εἶναι ἀπειρος, καὶ ὅτι ἡ συγκρότησις ἐντελοῦς βιβλιοθήκης εἶναι φυσικῶς ἀδύνατος. Μένουσι λοιπὸν αἱ εἰδικαὶ βιβλιοθήκαι ὡς καὶ αἱ ἐκλεκταί. Αἱ πρῶται εἶναι βεβαίως τὰ μάλιστα σπουδαῖαι καὶ πολύτιμοι ὡς φιλολογικὰ μνημεῖα, ἀλλὰ θεωροῦμεν αὐτὰς ἀνεπαρκεῖς. Πρέπει λοιπὸν νὰ στραφῶμεν εἰς τὰς ἐκλεκτὰς βιβλιοθήκας. Ὁ La Mothe-le-Vayer ἐξέδωκε ποιημάτιον ἐπιγραφόμενον *Des Moyens de dresser une bibliothèque de cent volumes seulement*. Ἄλλ' ἕτεροι ἐξέτειναν τὴν φειδωλίαν ταύτην, καὶ οὐδεὶς ὑπάρχει ὁ μὴ αἰσθανόμενος ὅτι βιβλιοθήκη ἐξ ἑκατῶν τόμων εἶναι μεγάλη, ἐὰν περιλαμβάνῃ βιβλία ἄξια νὰ ἀναγνωσθῶσι δις.

Ὁ Μαλάγγθων περιόριζε τὴν ἰδικήν του εἰς τέσσαρας συγγραφεῖς, ὧν τὰ ὀνόματα ἤρχιζον ἐκ τοῦ αὐτοῦ γράμματος· Πλάτων, Πλίνιος, Πλούταρχος καὶ Πτολεμαῖος.

Ὁ Βάκων, ὅστις ἔλεγεν ὅτι πάντα τὰ γνωστὰ βιβλία περιεῖχον ἀτελευτήτους αὐτολογίας, τὴν αὐτὴν περίπου ἐκλογὴν ἔκμαε, προσθεὶς μόνον τὸν Ἀριστοτέλη καὶ Εὐκλείδην.

Ὁ Guy-Patin ἔγραφεν, εἰς τὸ ἡμιστολαστικὸν καὶ ἡμιευτράπελον ὕψος αὐτοῦ, ὅτι ὁ Πλίνιος καὶ ὁ Ἀριστοτέλης συγκροτοῦσιν ὀλόκληρον βιβλιοθήκην, καὶ ὅτι μὲ τὸν Πλούταρχον καὶ τὸν Σένεκαν ἅπασα ἡ ὁμάς τῶν καλῶν βιβλίων θέλει εἶναι πατὴρ, μήτηρ, πρωτότοκος καὶ νεώτερος.

Κατὰ τὸν Thémiseul de Saint-Hyacinthe, δὲν πρέπει παρὰ νὰ προσθέσωμεν εἰς τὰ συγγράμματα τοῦ Πλούταρχου, τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Λουκιανόν.

Ὁ Sorbière ἤρκειτο εἰς τινὰς Γάλλους συγγραφεῖς, τὸν Charron, Montaigne καὶ Balzac, ἐξ ὧν ὁ τελευταῖος ἀπηρξαίωθη πλέον.

Ὁ περίφημος ἐπίσκοπος τῆς Ἀβρίγης (Avranches) ὁ Pierre-Daniel Huet, δῆσχυρίζετο ὅτι ἐὰν πάντα τὰ ἐξ ἀρχῆς τοῦ κόσμου γραφέντα δὲν ἐγράφοντο εἰμὴ ἅπαξ, εὐκόλως ἤθελον ἀποτελέσει ἐννέα ἢ δέκα τόμους εἰς φύλλον. Ἐὰν ὁ ἐπίσκοπος ἐνόει τοὺς περικοπισμοὺς καὶ τὰ ψεύδη, δέκα τόμοι εἶναι οὐδέν.

Φ. Α. Μ.

ΧΟΛΕΡΑ ΕΝ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΟΙΣ. Ἡ χολέρα ἐνεσκηψε καὶ εἰς τὴν Ἁγίαν Πόλιν· εὗρεν ἡμῶς γενναῖον ἀντίπαλον, τὸν Μακκαριώτατον Πατριάρχην Κ. Κύριλλον, ὅστις, συμφώνως πρὸς τὸ παράδειγμα τοῦ Θεοῦ Θεμελιωτοῦ τῆς ἀγίας ἡμῶν θρησκείας, τὸ ὅποιον ἀλλαχοῦ οὐκ ὀλίγοι τῶν κληρικῶν περιεφρόνησαν, καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔθετο ὑπὲρ τῶν προβάτων. Κατὰ τε τὰς πρὸς ἡμᾶς ἐπιστολάς καὶ

κατὰ τὰς ἐν Τουρκίᾳ ἐκδιδασκόμενας ἐφημερίδας αὐτοῦ Μακκαριότης οὐ μόνον θεραπεῖαν καὶ φάρμακα καὶ καταλύματα ἐδαψίλευσε πρὸς τοὺς πάσχοντας, πρὸς τούτοις δὲ καὶ τροφὴν ἄφθονον καὶ χρήματα πρὸς τοὺς πένητας, ἀλλὰ, εἰ καὶ γέρον, καὶ προσωπικῶς ἐπεσκέπτετο αὐτοὺς, καὶ παρεμύθει διὰ τοῦ Θεοῦ λόγου. Ἰδοὺ γνήσιος μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀληθῆς ἱεράρχης. Καθὼς δὲ πολλάκις ἐγράψαμεν, ἰδίως δὲ ἐν τῷ ΙΔ'. Τόμῳ τῆς *Παρδώρας* ἐν σελ. 160, οὐδένα ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς ἀνωτέρων κληρικῶν γινώσκωμεν μεριμνῶντα καὶ ἀδρῶς δαπανῶντα περὶ τῆς διαδόσεως τῆς παιδείας, τῆς ἠθικῆς καὶ τῶν φῶτων ὅσον ὁ Μακκαριώτατος Κύριλλος ὁ Β'.

Λύσις τοῦ ἐν τῷ 577 γυλλιαδῶ αἰρίγματος καὶ τοῦ γρίφου.

Εὐα.

Γυναιξὶ κόσμον ἢ σιγὴ φέρει .

ΑΙΝΙΓΜΑ.

Πολλάκις εἰς τὸν οὐρανὸν λαμπρὸν θέαμα εἶμαι·

Ἄν στερηθῶ τῆς κεφαλῆς,

σ' τὸν οὐρανὸν μὴ με ζητήσῃς,

Παρτὸς ἄλλου ἐγγύτερον τῶν ὀφθαλμῶν σου κεῖμαι.

Κ. Π. Υ'.

ΠΑΡΟΡΑΜΑ.

Εἰς τὸ τελευταῖον φύλλον (13) τοῦ περικοπῆματος (ἢ Μνηστῆ τοῦ Λαμερμούρ) ἐγένετο λάθος περὶ τὴν ἀριθμῆσιν τῶν σελίδων· ἀντὶ 193 ἐτέθη 203 καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς μέχρι τῆς τελευταίας, ἥτις ἀριθμηθεῖτω 208 ἀντὶ 218.

Γ Ρ Ι Φ Ο Σ.

